

Pisarapuuttuminen kiusaamisen ehkäisyssä

Laadullinen haastattelututkimus Pesarapuuttumisen sovellettavuudesta perusopetuksessa

Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Kaisa Rahkala

25.5.2025

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä(t): Kaisa Rahkala

Otsikko: Pisarapuuttuminen kiusaamisen ehkäisyssä – Laadullinen haastattelututkimus
Pisarapuuttumisen sovellettavuudesta perusopetuksessa

Ohjaaja(t): Yliopistonlehtori Juli-Anna Aerila

Sivumäärä: 42 sivua

Päivämäärä: 25.5.2025

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli tarkastella Pisarapuuttumisen soveltuvuutta perusopetukseen opettajien kokemusten perusteella. Tutkimusaihetta lähestyttiin Kansallisen koulutuksen arviointikeskus suorittamaa menetelmäarviointia mukaillen käytettävyyden, juurrutettavuuden ja tuloksellisuuden kautta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten opettajat kuvaavat kokemuksiaan Pisarapuuttumisen mallin käytöstä. Tutkimuskysymykset olivat: 1. Mitkä tekijät opettajien kuvauksissa liittyvät menetelmän käytettävyyteen? 2. Mitkä tekijät opettajien kuvauksissa liittyvät menetelmän juurrutettavuuteen? 3. Mitkä tekijät opettajien kuvauksissa liittyvät menetelmän tuloksellisuuteen?

Koulu on sosiaalinen ympäristö, jossa lapset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa niin toistensa kuin koulun aikuisten kanssa. Vuorovaikutustilanteissa lapsi oppii sosiaalisia rajoja, itseilmaisua ja empatiaa. Joskus tulee kuitenkin tilanteita, joissa lapsi tulee loukanneeksi toista. Näissä tilanteissa aikuisten on tärkeää reagoida heti tilanteen tapahduttua. Pisarapuuttuminen on kiusaamisen ehkäisyn menetelmä, jonka tavoitteena on pysäyttää kiusaaminen ja loukkaava toiminta heti ja ohjata ei-toivottu toiminta eettisesti kestävämpään suuntaan.

Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituina yksilohaastatteluina. Haastatteluaineisto kerättiin kevään 2025 aikana videovälitteisesti. Haastatteluun osallistui yhteensä viisi opettajaa: kaksi esiopetuksen opettajaa, kaksi luokanopettajaa ja yksi erityisopettaja. Kaikki haastatteluun osallistuneet opettajat olivat käyttäneet Pisarapuuttumista kiusaamisen ehkäisyn menetelmänä joko esiopetuksessa tai alakoulussa. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysi menetelmällä teoriaohjaavasti.

Tulokset osoittavat, että opettajat näkivät Pisarapuuttumisen yksinkertaisena ja helppokäyttöisenä menetelmänä. Kouluarjessa kuitenkin esimerkiksi aikataulut haastavat menetelmän hyödyntämistä sen periaatteiden mukaan. Lisäksi opettajat kokivat oppituntien aikana tehdyt riitojen selvittelyt ja niihin liittyvät yhteiset keskustelut haastaviksi toteuttaa, koska opetukselle oli jo asetettu tietyt sisällölliset tavoitteet. Pisarapuuttumisen juurtumista edistää koulun aikuisten sitoutuminen menetelmän käyttöön. Kun menetelmää käytetään pitkäkestoisesti ja sen käytöstä syntyy rutiini, tilanteiden selvittelyt helpottuvat ja myös oppilaat oppivat tuntemaan mallin rakenteen. Pisarapuuttumisessa aikuiset näyttävät oppilaille omalla toiminnallaan esimerkkiä, jonka seurauksena käyttäytymismallit saattavat siirtyä oppilaiden itsenäiseen käyttöön. Menetelmän tuloksellisuus näkyi opettajien mukaan erityisesti oppilaiden psyykkisenä ja emotionaalisenä kasvuna sekä opettajan ammatillisena kehityksenä. Opettajat näkivät menetelmän vahvuutena ennaltaehkäisevyyden, sillä Pisarapuuttumista käytettäessä konfliktit eivät ehdi eskaloitumaan samoihin mittasuhteisiin kuin aiemmin.

Avainsanat: Pisarapuuttuminen, kiusaaminen, ennaltaehkäisy, perusopetus, luokanopettaja

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Kiusaaminen	5
2.1	Kiusaamisen käsite	5
2.2	Kiusaaminen ryhmäilmiönä	6
3	Kiusaamisen ehkäisy	8
3.1	Kiusaamisen ehkäisy koulussa	8
3.2	Mallit ja menetelmät kiusaamisen ehkäisyssä	9
4	Pisarapuuttuminen	11
5	Tutkimuskonteksti	13
5.1	Tutkimusmenetelmä, tavoite ja tutkimusongelmat	13
5.2	Aineistonkeruu	13
5.3	Aineiston analyysi	15
5.4	Tutkimuksen eettisyys	17
6	Tutkimustulokset	19
6.1	Pisarapuuttumisen käytettävyys	19
6.2	Pisarapuuttumisen juurrutettavuus	21
6.3	Pisarapuuttumisen tuloksellisuus	22
7	Johtopäätökset	26
8	Pohdinta	29
	Lähteet	31
	Liitteet	35
	Liite 1. Haastattelukutsu	35
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	37
	Liite 3. Tutkimussuostumuslomake	39
	Liite 4. Haastattelukysymykset	40
	Liite 5. Teemoitteluprosessi	41

1 Johdanto

Lapset opiskelevat koulussa sosiaalisessa ympäristössä. Oppiaineiden sisältöjen lisäksi koulussa harjoitellaan muita elämän kannalta arvokkaita taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja ja tunnesäätelyä (Opetushallitus [OPH], 2025). Lasten välisissä suhteissa ilmenee koulupäivien aikana monenlaisia ristiriitoja, joita selvitetään yhdessä koulun aikuisten kanssa.

Ristiriitatilanteet voivat olla mitä tahansa lyhytaikaisten konfliktien ja pitkäaikaisen kiusaamisen väliltä. Koulutuksen järjestäjät ovat velvoitettuja kiusaamisen ja häirinnän suunnitelmalliseen ehkäisyyn (ks. esim. Oppilashuoltolaki 1287/2013, §13).

Pisarapuuttuminen on lastenpsykiatri Raisa Cacciatoren ja akatemiaturkija Tuija Huukin kehittämä kiusaamisen ehkäisemiseen suunnattu menetelmä (Cacciatore, henkilökohtainen sähköpostiviesti, 15.11.2023). Pisarapuuttumisen taustalla on ajatus konfliktien selvittämisestä, ennen kuin ne muuttuvat pitkäkestoiseksi kiusaamiseksi. Lasten epätoivottu toiminta pysäytetään heti kun se huomataan ja toiminta ohjataan eettisesti kestävämpään suuntaan. (Ylitapio-Mäntylä & Huuki, 2022.) Pisarapuuttumista on tarkasteltu aikaisemmissa tutkimuksissa varhaiskasvatuksen näkökulmasta (ks. esim. Harkoma ym., 2024; Moilanen & Moilanen, 2024; Väestöliitto, 2023). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on täydentää olemassa olevaa tietoa tarkastelemalla menetelmän soveltuvuutta perusopetuksen kontekstissa.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI) julkaisi perusopetuksessa käytössä olevien kiusaamisen vastaisten menetelmien arvioinnin vuonna 2023 (Rumpu ym., 2023, s. 3). Vaikka Pisarapuuttuminen ei ollut mukana KARVIN tekemässä arviossa, sen tavoitteet ja toimintaperiaatteet ovat monin osin yhteneväisiä arviointiin valittujen menetelmien kanssa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Pisarapuuttumisen soveltuvuutta perusopetukseen opettajien yksilöhaastatteluiden perusteella. Tutkimuksessa hyödynnetään KARVIN (Rumpu ym., 2023, s. 46–48) luomaa viitekehystä, jossa menetelmiä arvioidaan käytettävyyden, juurrutettavuuden ja tuloksellisuuden näkökulmasta. Kehys tarjoaa selkeän mallin aineiston analysointiin. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten opettajat kuvaavat kokemuksiaan Pisarapuuttumisen mallin käytöstä.

Tutkimuksen kirjoitusprosessissa on hyödynnetty OpenAI:n ChatGPT-kielimallia sekä Microsoft Copilot -avustajaa erityisesti tekstirakenteen suunnittelussa, tiedon jäsentelyssä ja sisällön reflektoinnissa. Kielimalleja ei käytetty tietolähteenä, eikä sen kirjoittamaa tekstiä liitetty sellaisenaan raporttiin.

2 Kiusaaminen

2.1 Kiusaamisen käsite

Kiusaaminen on kokemukseen perustuva ilmiö, mikä vaikeuttaa sen määrittelyä. Termin määrittely on kuitenkin tärkeää ilmiön ymmärtämisen ja tunnistamisen kannalta. (Elo & Lamberg, 2018, s. 39–40.) Lasten vertaissuhteissa esiintyy erilaisia loukkaavan toiminnan muotoja, joiden joukosta kiusaamisen erittelemine on vaikeaa. Kiusaamisen lähikäsitteitä ovat esimerkiksi konfliktit, riidat ja häirintä. (Laitinen ym. 2020, s. 8.) Termin kompleksisuuden vuoksi Skrzypiec ja kumppanit (2023, s. 9–10) korostavat tutkimuksessaan kiusaamisen kokemusta sen tiukan määrittelyn sijaan. Tutkimuksen mukaan koettu kiusaaminen tuo uhrilleen aina haittoja, vaikka tapahtunut ei teknisesti täyttäisikään kiusaamisen kriteerejä.

Kaikki toisia loukkaavat teot eivät ole tarkoituksellisia. Erityisesti pienet lapset eivät aina ymmärrä, että heidän tekonsa saattavat loukata toista. Mikäli tunteiden tunnistamisen-, itsesäätelyn- ja ryhmässä toimimisen taidot ovat puutteelliset, saattaa lapsi loukata toista tahtomattaan. Kokemus on aina yksilöllinen; se, mikä loukkaa toista ihmistä, ei välttämättä loukkaa jotakuta toista. On myös mahdollista, ettei kiusaamisen uhriin aina tunnista joutuvansa kiusaamisen kohteeksi. (Elo & Lamberg, 2018, s. 39–40.)

Olweus (1992, s. 14–15) määrittelee kiusaamisen yksilöön kohdistuvina toistuvina negatiivisina tekoina. Negatiivisilla teoilla hän tarkoittaa tahallisia, toiseen ihmiseen kohdistuvia tekoja, joiden tarkoituksena on tuottaa toiselle vammoja tai muuten epämiellyttävä olo. Edellä mainittujen piirteiden lisäksi Salmivalli (1998, s. 29–30) korostaa kiusaamisen yhteyttä aggressioon. Aggressiolla hän tarkoittaa toista ihmistä vahingoittavaa, tahallista käytöstä. Salmivalli näkee kiusaamisen yhtenä aggression muotona, joka jatkuu systemaattisena ja toistuvana, samaan uhriin kohdistuen. Myös Elo ja Lamberg (2018, s. 41) näkevät kiusaamisen liittyvän läheisesti aggressioon. Heidän mukaansa ihmisen käsitys siitä, että aggressio on keino saavuttaa itselle tärkeitä asioita, voi ilmetä muiden kiusaamisena. Aggressiivinen käytös ei kuitenkaan välttämättä suojaa kiusaamiselta, sillä myös häiritsevästi käyttäytyvä, aggressiolla reagoiva lapsi saattaa joutua kiusaamisen kohteeksi.

Kiusaaminen voi ilmetä monella tavalla. Yleisin kiusaamisen muoto on sanallinen kiusaaminen, johon kuuluvat esimerkiksi haukkuminen, nimittely tai pilkkaaminen (Elo & Lamberg, 2018, s. 47). Sanallinen kiusaaminen luokitellaan suoraksi kiusaamiseksi, koska se

on havaittavissa tilanteen ulkopuolelta. Myös fyysinen kiusaaminen, kuten töniminen, potkiminen, lyöminen tai tavaroiden rikkominen nähdään suorana kiusaamisena. Epäsuoraa kiusaamista on sen sijaan vaikeampi havaita. Psykykinen- ja sosiaalinen kiusaaminen ovat epäsuoran kiusaamisen muotoja. Ne voivat ilmetä esimerkiksi eristämisenä, juoruiluna ja valheiden levittämisenä. (Rumpu ym., 2023, s. 32.)

Verkossa tapahtuva kiusaaminen on yleistynyt teknologian kehityksen myötä, eikä sen olemassaoloa voida ohittaa koulukiusaamiseen yhteydessä. Kasvattajien on hyvä tiedostaa, että kiusaamista tapahtuu kouluympäristön ja vapaa-ajan viettopaikkojen lisäksi myös verkkoympäristöissä. Nettikiusaamisen ennaltaehkäisyssä koulu voi tukea huoltajia lasten median käytön valvomisessa tarjoamalla tietoa ja opastusta sitä tarvitseville. Koulun tulee sisällyttää opetukseen mediakasvatusta keskustelemalla nuorten kanssa hyvästä mediakäyttäytymisestä, verkossa toimijan vastuusta, tiedon leviämisen vaaroista, sekä siitä, miten nettikiusaamisen uhriksi joutuneen kannattaa tilanteessa toimia. (Elo & Lamberg, 2018, s. 49–51.) Tässä tutkimuksessa kiusaamisella ei kuitenkaan viitata verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen, sillä tutkimuksessa käsitellään ainoastaan koulussa tapahtuvia kiusaamistilanteita, joihin opettajalla on mahdollisuus puuttua heti sen tapahduttua.

2.2 Kiusaaminen ryhmäilmiönä

Koulu tarjoaa lapselle vertaisryhmän, jossa lapset muodostavat monipuolisia vuorovaikutussuhteita saman- ja eri-ikäisten lasten kanssa. Vertaisten kanssa toimiessaan lapset harjoittavat vuorovaikutustaitojaan sekä muodostavat käsityksiä itsestään suhteessa vertaisiin. Tasapainoisissa vertaissuhteissa toimiminen tukee lapsen sosioemotionaalista kehitystä ja lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Laaksonen, 2014, s. 59–60.)

Sosiaalisemotionaalinen kehitys pitää sisällään erilaisia taitoja, joiden avulla lapsi käsittelee tunteitaan ja pystyy siten toimimaan rakentavalla tavalla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa (Ahonen, 2017). Lapset kehittävät vuorovaikutustaitoja vertaissuhteissaan. Vuorovaikutustaidot ovat ratkaisevassa roolissa siinä, pääseekö lapsi kiinnittymään vertaisryhmään vai ei. Jos lapsella on puutteita vuorovaikutustaidoissa, saattaa hän jäädä kokonaan ryhmän ulkopuolelle, eikä hän pääse kehittämään taitojaan vertaisten pariin. Syrjäytymisestä seuranneesta negatiivisesta statuksesta voi olla hankala päästä eroon, mikä ylläpitää edellä kuvailtua kierrettä. (Laaksonen, 2010, s. 19.)

Kiusaaminen nähdään kulttuuri- ja kontekstisidonnaisena ilmiönä, minkä vuoksi myös sitä koskeva tutkimus nojaa pitkälti sosiokulttuurisiin tai sosioekologisiin teorioihin. Näkemysten

mukaan kiusaamista ei voida selittää pelkästään yksilön ominaisuuksien tai käyttäytymisen haasteiden kautta, vaan ilmiön syntyminen vaikuttavat lukuisat tekijät ihmisen sosiaalisessa ympäristössä. Jokaisessa yhteisössä muodostuu ajan mittaa oma uniikki normisto, jossa tietyt arvot alkavat saamaan merkityksiä. Yhteisölle kehittyy näin uniikki sosiaalinen hierarkiansa, jossa jokaisella ryhmän jäsenellä on oma roolinsa. (Elo & Lamberg, 2018, s. 38.)

Evoluutioteoreetikot (ks. esim. Volk ym., 2013) ovat pyrkineet selittämään kiusaamista sopeutumisella, jolloin sen tarkoituksena on laumassa selviytyminen ja lisääntymismahdollisuuksien varmistaminen. Modernissa yhteiskunnassa tällä tarkoitetaan esimerkiksi statuksen saavuttamista. Kiusaamista pidetäänkin yhtenä välineenä vallan ja näkyvyyden ja saavuttamiseksi ryhmässä. Ryhmän jäsenet palkitsevat kiusaajaa teoista kommentoimalla, nauramalla tai avustamalla teoissa. Kiusaaja kokee vallan tunnetta ja mielihyvää, mikä vahvistaa hänen asemaansa. (Elo & Lamberg, 2018, s. 38-41.) Kiusaaminen on ryhmäilmiö, jossa ryhmän toiminta mahdollistaa kiusaamisen. Vaikka suurin osa ryhmän jäsenistä ei hyväksyisikään kiusaamista, mahdollistaa heidän hiljaisuutensa kiusaamisen jatkumisen. (Rumpu ym., 2023, s. 31.)

3 Kiusaamisen ehkäisy

3.1 Kiusaamisen ehkäisy koulussa

Kiusaaminen rikkoo aina uhrin perus- ja ihmisoikeuksia. Perus- ja ihmisoikeudet koskevat myös lapsia, mutta niiden lisäksi lasten oikeuksia turvaa Yhdistyneiden kansakuntien [YK] lapsen oikeuksien sopimus. (Mannerheimin lastensuojeluliitto [MLL], 2023.) Sopimukseen on kirjattu neljä yleisperiaatetta, joiden valossa lapsia koskevaa lainsäädäntöä tulee tarkastella: 1. lapsen oikeus turvalliseen kehitykseen, 2. lapsen oikeus syrjimättömyyteen, 3. lapsen oikeus saada näkemyksensä otetuksi huomioon ja 4. lapsen edun ensisijaisuus. Opetustoimen osalta lapsen oikeuksien sopimus (28. ja 29. artikla) korostaa velvollisuutta kunnioittaa, suojata ja edistää ihmisoikeuksien toteutumista kasvatuksen kentällä. (Lapsen oikeudet, n.d.)

Jokaisella oppilaalla on oikeus tuntea tulevansa kuulluksi ja nähdyksi yhteisönsä jäsenenä. Turvallinen kouluympäristö, jossa huomioidaan yhteisön tarpeiden lisäksi myös sen jäsenten yksilöllisyys, luo edellytyksiä oppimiselle. Yhteisössä arvostetaan ystävällisyyttä ja hyväntahtoisuutta, eikä kiusaamista, häirintää tai syrjintää hyväksytä, vaan epäasialliseen käytökseen puututaan. Koulun järjestyssäännöt ja kurinpitokeinojen suunnitelmallinen ja yhdenmukainen käyttö paitsi suojaa oppilaita kiusaamiselta ja väkivallalta, se myös edistää tasa-arvon toteutumista. (Elo & Lamberg, 2018, s. 60–63.)

KARVIN suorittamassa kiusaamisen vastaisten menetelmien arvioinnissa nimettiin yhteisöllisyys, osallisuus, tunne- ja vuorovaikutustaidot, sekä toisten huomioiminen asioiksi, joiden avulla kiusaamista voidaan vähentää (Rumpu ym., 2023, s. 27, 46). Jo alkaneen kiusaamisen jatkumista voi ehkäistä puuttumalla ongelmatilanteisiin nopeasti. Nopealla puuttumisella ehkäistään myös tulevia kiusaamistapauksia, sillä lapset oppivat nopeasti, että koulussa aikuiset puuttuvat loukkaavaan ja epäkunnioittavaan käytökseen. Oppilaiden luottamus koulun aikuisia kohtaan kasvaa, kun aikuinen osoittaa toiminnallaan tuomitsevansa kiusaamiskäyttäytymisen. (Laitinen ym., 2020, s. 30.) Oppilaat toivovat aikuisten puuttuvan loukkaavaan käytökseen, vaikka se ei täyttäisikään kiusaamisen määritelmää (Elo & Lamberg, 2018, s. 40).

Pitkäkestoisen ja systemaattisen puuttumisen on todettu vähentävän kiusaamistapauksia tehokkaasti. Oppilaille kannattaa tarjota työkaluja siihen, miten kiusaamistilanteessa kannattaa toimia, tai mitä tehdä, jos havaitsee kiusaamista. Oppilaat nähdään koulu yhteisön

jäseninä, jotka myös kantavat vastuun yhteisen käytöskulttuurin rakentamisesta ja koulu yhteisön hyvinvoinnista. Jo alkaneeseen kiusaamiseen tulee puuttua tehokkaasti, jotta kiusaaja ymmärtää koulun tuomitsevan kiusaamiskäyttäytymisen. Kiusaajalle kannattaa sanoittaa uhrin kokemuksia ja tuntemuksia, sillä empatian herääminen saa kiusaajan usein harkitsemaan käytöstään uudelleen. Menetelmän lähtökohdista riippumatta tilanteen seuraaminen on tärkeää pitkäaikaisten vaikutusten takaamiseksi. (Rumpu, ym., 2023, s. 46–47.)

3.2 Mallit ja menetelmät kiusaamisen ehkäisyssä

Koulut ehkäisevät kiusaamista erilaisten toimintamallien avulla. Mallit ovat valmiiksi strukturoituja työkaluja, jotka toimivat kouluhenkilökunnan apuna kiusaamistapauksia selvittäessä. Erilaisilla malleilla ja menetelmillä on erilaiset tavoitteet: osan tavoitteena on lopettaa jo alkanut kiusaaminen, kun taas osa pyrkii ehkäisemään kiusaamisen syntymistä. (Rumpu ym., 2023, s. 46)

Vaikka koululla olisi hyvä suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi, ei se vielä takaa toimien integroitumista koulun kulttuuriin (Rumpu ym., 2023, s. 40). Koulun arjessa tapahtuvan kiusaamisen vastaisen toiminnan tulee olla pitkäjänteistä ja suunnitelmallista. Jotta toiminta olisi tuloksellista, tulee sen taustalla olla yhteinen arvopohja, yhteisesti sovitut toimintatavat, sekä osallisuutta tukevaan toimintakulttuuriin sitoutuneen yhteisön. Koulun toimintakulttuurilla tarkoitetaan sääntöjä, toimintamalleja, arvoja, periaatteita ja kriteereitä, jotka varmistavat kasvatuksen ja opetuksen tavoitteiden toteutumista käytännössä. Toimintakulttuuriin vaikuttavat sekä viralliset että epäviralliset säännöt, samoin kuin tietoiset ja tiedostamattomat tavat toimia. (Elo & Lamberg, 2018, s. 16, 63.) Jokaisessa yhteisössä syntyy siis oma uniikki toimintakulttuurinsa, johon vaikuttaa jokaisen siihen kuuluvan yksilön arvot, asenteet ja toimintatavat.

Kansallinen koulutuksen arviontikeskus KARVI suoritti ensimmäisen perusopetuksessa käytettyjen kiusaamisen vastaisten menetelmien arvioinnin kansallisella tasolla vuosina 2021–2022. Arviointi oli osa opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi. Arviointi tuotti tietoa siitä, miten kiusaamisen vastaisia menetelmiä käytetään kouluissa, miten ne integroituvat osaksi koulun toimintakulttuuria ja millaisia tuloksia menetelmillä on saatu. (Rumpu ym., 2023, s. 3.)

Arviointiin valittiin mukaan seitsemän kiusaamisen vastaista menetelmää. Menetelmät olivat Gutsy Go, K-0, KiVa Koulu, Oulun tunne- ja turvataitokasvatus, Tukioppilastoiminta, Versosovittelu ja Vänelevsverksamheten. Laaja arviointiaineisto koostui menetelmien itsearvioinneista, jaettavista ohjeista ja materiaaleista, tutkimukseen osallistuvien koulujen henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien täyttämistä kyselyistä, sekä henkilöstön ja oppilaiden ryhmähaastatteluista. Kiusaamisen vastaisten menetelmien tutkimuksissa on nähtävissä tiettyjä vaikuttavuutta lisääviä elementtejä, joiden pohjalta arviointia varten luotiin kolme läpileikkaavaa teemaa; käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus. (Rumpu ym., 2023, s. 26–27.) Menetelmien käytettävyyden arvioinnissa tarkasteltiin muun muassa menetelmän soveltuvuutta kohderyhmälle, sekä tavoitteen-, ohjeiden-, ja toimintojen selkeyttä. Lisäksi käytettävyyden arvioinnissa selvitettiin miten koulut toteuttavat menetelmää käytännössä. Juurrutettavuuden arvioinnissa selvitettiin, miten hyvin menetelmä soveltuu koulun arkeen ja hyvinvointityöhön, sekä miten sen käyttöä tuetaan, seurataan ja arvioidaan. Tuloksellisuutta arvioitiin menetelmän toimivuuden ja vaikuttavuuden tuloksia suhteessa menetelmän tavoitteisiin. (Rumpu ym., 2023, s. 46–48.)

4 Pisarapuuttuminen

Pisarapuuttuminen on Huukin ja Cacciatoren luoma häirinnän ehkäisyn menetelmä varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Menetelmä on vapaasti saatavilla Väestöliiton verkkosivuilla, eikä sen käyttöönottoon vaadita koulutusta. (Väestöliitto, n.d.) Menetelmä on suunnattu erityisesti alle 9-vuotiaille lapsille, mutta sitä voidaan soveltaa myös vanhempien lasten ja erityisopetuksen tarpeisiin (Cacciatore, henkilökohtainen sähköpostiviesti, 15.11.2023). Ylitapio-Mäntylän & Huukin (2022) mukaan Pisarapuuttuminen toimii parhaiten yli viisivuotiaille lapsille.

Pisarapuuttuminen perustuu uusmaterialistisiin ja posthumanistisiin teorioihin sekä feministiseen pedagogiikkaan (ks. esim. Hooks, 2003; Manning, 2016). Menetelmän taustalla on ajatus loukkaavan toiminnan pysäyttämistä sen ”pisaravaiheessa”, jolloin se ei ole ehtinyt vielä eskaloitua tarkoitukselliseksi ja pitkäaikaiseksi kiusaamiseksi.

Pisarapuuttumiseen kuuluu ohjattu keskustelutilanne, jonka tarkoituksena on edistää lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. (Väestöliitto, n.d.) Pisarapuuttumisessa lasten ei-toivottuun toimintaan puututaan heti, kun se huomataan. Aikuinen osoittaa empatiaa kaikkia lapsia kohtaan ja ohjaa toimintaa eettisesti kestävämpään suuntaan. (Ylitapio-Mäntylä & Huuki, 2022.)

Esiopetukseen ja alkukasvatukseen soveltuva strukturoitu keskustelu etenee seuraavan viiden vaiheen kautta (Väestöliitto n.d.):

1) ”Mitähän tässä tapahtui?”

Aikuinen pysäyttää havaitsemansa ikävän tilanteen ja keskustelee lasten kanssa siitä, mitä juuri tapahtui. Puuttuminen on helpointa silloin, kun kaikki on vielä osapuolten tuoreessa muistissa.

2) ”Miltä se mahtoi tuntua?”

Pohditaan, miltä osapuolista mahtoi tilanteessa tuntua. Aikuinen auttaa sanoittamaan tunteita ja huolehtii, että kaikki tunteet ovat sallittuja.

3) ”Olikohan se kaikista kivaa, tai reilua?”

Aikuinen kuuntelee, ohjaa ja auttaa lapsia ymmärtämään tilanteen kaikkien osapuolten kannalta, nimeämättä ketään erikseen.

4) ”Jos me jatketaan näin...”

Mietitään yhdessä mitä voisi tapahtua, jos jatkettaisiin samalla tavalla eteenpäin.

Miten käy ystävätyydelle tai ilmapiirille, jos mitään ei muuteta?

5) ”Sovitaanko, ettei enää tehdä niin?”

Sovitaan yhdessä, miten jatkossa toimitaan. Aikuisen täytyy olla pitkäjänteinen ja jaksaa toistaa samoja ohjeita, sillä tilanteet voivat uusiutua. Toistot auttavat lasta oppimaan.

Cacciatoren (henkilökohtainen sähköpostiviesti, 15.11.2023) mukaan Pesarapuuttumisen toivottuja vaikutuksia ovat muun muassa lasten yhteistyö- ja keskustelutaitojen kehittyminen, toisten kuuntelemisen ja arvostamisen lisääntyminen sekä lasten hyvinvoinnin, turvallisuuden ja viihtyvyyden paraneminen. Koulun henkilöstön näkökulmasta toivottuja vaikutuksia ovat muun muassa: lasta arvostavien kohtaamisten lisääntyminen sekä aikuisten ja lasten välisen vuorovaikutuksen kehittyminen. Lisäksi lapsiryhmien rauhoittumisen myötä aikuisen työviihtyvyyden toivotaan parantuvan, mikä voisi vähentää turhautuneisuutta, uupuneisuutta ja kyynisyyttä.

Väestöliitto (2023) toteutti Pesarapuuttumisen menetelmän kokeilun neljässä päiväkodissa vuosien 2022 ja 2023 aikana. Yhteistyöpäiväkotien henkilöstölle järjestettiin neljän tunnin mittainen alkukoulutus, jonka lisäksi heille tarjottiin materiaalia, ohjausta ja tukea kokeilun ajan. Kokeilun lopuksi kerätyn palautteen perusteella päiväkotien henkilöstö koki menetelmän käytön helpoksi ja arkeen soveltuvaksi. Palautteen mukaan menetelmä koskevien materiaalien selkeys tuki käyttöönottoa. Menetelmän juurtumista edisti palautteen perusteella henkilöstön sitoutuminen menetelmän käyttöön. Tätä haastoivat kuitenkin vaihtuvan henkilöstön perehdyttäminen, menetelmän jatkuva esille tuominen ja resurssien riittävyys.

Loppupalautteessa näkyi myös menetelmän tuloksellisuus: päiväkotien henkilöstön mukaan lasten turvallisuuden tunne ja hyvinvointi lisääntyi, tunne- ja vuorovaikutustaidot kehittyivät ja työrauha parantui.

5 Tutkimuskonteksti

5.1 Tutkimusmenetelmä, tavoite ja tutkimusongelmat

Pisarapuuttuminen on vuonna 2020 julkaistu kiusaamisen ehkäisyn menetelmä, josta on julkaistu vain vähän tutkittua tietoa. Lähes kaikki Pisarapuuttumista käsittelevistä tutkimusjulkaisuista (ks. esim. Moilanen & Moilanen, 2024; Harkoma ym. 2024) tarkastelee aihetta varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella Pisarapuuttumisen soveltuvuutta perusopetukseen opettajien yksilöhaastatteluiden perusteella. Tarkastelussa hyödynnetään KARVIN (Rumpu ym., 2023, s. 46–48) arviointitutkimuksen kehystä, jossa menetelmiä arvioidaan käytettävyyden, juurrutettavuuden ja tuloksellisuuden näkökulmasta. Tässä pro gradu -tutkimuksessa käytettävyydellä tarkoitetaan menetelmän toimivuutta opettajan työn ja koulun arjen näkökulmasta, juurrutettavuudella tarkoitetaan menetelmän integroitumista osaksi koulun pitkäaikaisia toimintamalleja ja tuloksellisuudella tarkoitetaan niitä sosiaalisia muutoksia, joita opettajat ovat havainneet Pisarapuuttumisen käytön yhteydessä.

KARVIN suorittamassa arvioinnissa aineisto kerättiin haastatteluiden ja kyselyiden avulla (Rumpu, ym., 2023, s. 3). Tässä tutkimuksessa aineistonkeruu rajattiin yksilöhaastatteluihin kohderyhmän pienen koon ja käytettävissä olevien resurssien vuoksi.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten opettajat kuvaavat kokemuksiaan Pisarapuuttumisen mallin käytöstä. Tämän pro gradu -työn tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä tekijät opettajien kuvauksissa liittyvät menetelmän käytettävyyteen?
2. Mitkä tekijät opettajien kuvauksissa liittyvät menetelmän juurrutettavuuteen?
3. Mitkä tekijät opettajien kuvauksissa liittyvät menetelmän tuloksellisuuteen?

5.2 Aineistonkeruu

Tutkimusaineisto kerättiin kevään 2025 aikana. Haastattelun kohderyhmäksi valittiin opettajat, jotka olivat käyttäneet Pisarapuuttumista kiusaamisen ehkäisyn välineenä alakoulussa. Menetelmän käyttö on perusopetuksessa vähäistä suhteessa varhaiskasvatukseen, mikä vaikeutti haastateltavien opettajien löytymistä. Aluksi kohderyhmään sopivia opettajia etsittiin opettajille suunnatuilla Facebook-keskustelufoorumeilta, mutta tätä kautta ei saatu yhteydenottoja. Seuraavaksi kartoitettiin Pisarapuuttumisen esiintyvyyttä kuntien ja koulujen

opetussuunnitelmissa ja otettiin yhteyttä potentiaalisten koulujen rehtoreihin. Rehtorien kautta saatiin lopulta muutama yhteydenotto menetelmää käyttäneiltä opettajilta. Samoihin aikoihin julkaistiin Facebook-ryhmissä yksinkertainen kysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa Pisarapuuttumisen tunnettavuutta kentällä, ja sitä kautta luoda realistinen käsitys mahdollisesta kohderyhmästä. Kyselytulosten perusteella kohderyhmä laajennettiin koskemaan myös esiopetuksen opettajia, sillä Pisarapuuttumista käyttäneiden perusopetuksen opettajien määrä vaikutti niin vähäiseltä.

Lopulta haastatteluun osallistui viisi opettajaa. Kaksi heistä oli käyttänyt Pisarapuuttumista varhaiskasvatuksen viisi- ja kuusivuotiaiden esiopetusryhmissä. Molemmat opettajat olivat kuitenkin suorittaneet luokanopettajan maisteritutkinnon viimeisen viiden vuoden aikana. Esiopetuksen opettajien lisäksi haastatteluun osallistui kaksi luokanopettajaa. Molemmat luokanopettajat olivat työskennelleet perusopetuksessa yli 20 vuotta, ja toinen heistä oli toiminut myös alakoulun rehtorina. Näiden neljän opettajan lisäksi haastatteluun osallistui yksi erityisopettaja. Opettaja oli toiminut alakoulun laaja-alaisena erityisopettajana lähes koko 20-vuotisen työuransa ajan. Laaja-alaisen erityisopettajan työnkuva poikkeaa joiltain osin muiden haastatteluun osallistuneiden opettajien työnkuvasta, mikä huomioitiin aineiston analyysissä.

Haastattelu on yleinen tapa tuottaa tutkittavaa aineistoa. Haastatteluaineiston pohjalta voidaan analysoida esimerkiksi tosiasioita, kokemuksia, merkityksiä tai keskustelua. Haastattelijan ja haastateltavan välinen suhde on erityinen, sillä haastattelun tavoitteena on vastata tutkimuskysymykseen haastattelussa ilmentyvien asioiden perusteella. Haastattelu on sosiaalinen tilanne, jossa haastattelijan toiminta vaikuttaa aina aineiston laatuun. Haastattelutilanteen, kysymysten asettelun ja aiheiden rajauksen vaikutukset aineistoon on kuitenkin yleisesti ymmärretty osa laadullista tutkimusta. Hyvä tutkija huomioi edellä mainitut seikat haastattelun suunnittelussa, aineiston analyysissä ja tutkimusten raportoinnissa. (Hyvärinen ym., 2021; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 83–86.)

Puolistrukturoitu haastattelumuoto mahdollisti haastattelukysymysten esittämisen joustavasti. Alustavan haastattelurungon tekemisessä hyödynnettiin Microsoft Copilot -tekoälysovellusta. Tekoälyn käyttö madalsi kysymysten muotoilun kynnystä ja antoi suuntaa kysymysten luomiselle. Tekoälyn ehdottamia kysymyksiä muokattiin yleistajuisemmiksi sekä tämän tutkimuksen näkökulmaan sopiviksi (ks. liite 4). Monimutkaiset ja laajat kysymykset nostavat väärinymmärrysten riskiä (Hirsjärvi & Hurme, 2022, 6.4.2). Esimerkiksi tekoälyn luoma

kysymys ”*miten olet kokenut menetelmän toimivuuden kiusaamisen ehkäisyssä?*” päätettiin jättää pois lopullisesta haastattelurungosta, sillä se olisi voinut abstraktin luonteensa vuoksi vaikeuttaa vastaamista. Haastattelut toteutettiin videopuheluna Turun yliopiston Zoom-yhteydellä, jotta kohderyhmään kuuluvia voitaisiin kartoittaa koko Suomen alueelta. Noin tunnin mittaiset haastatteluvideot tallennettiin tietokoneelle, josta ne siirrettiin Turun yliopiston hallinnoimaan ja salasanoin suojattuun Seafile-kansioon sekä poistettiin koneen kovalevyiltä.

Haastattelija kirjasi muistiinpanoja haastatteluiden aikana varmistaakseen aineiston osittaisen säilymisen, mikäli videotallennus epäonnistuisi. Aineiston redusointivaiheessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123) muistiinpanot toimivat tekstikatkelmien pelkistettyinä versioina (ks. tarkemmin luku 5.3). Kaksi ensimmäistä haastattelua litteroitiin manuaalisesti, jonka jälkeen työtä nopeutettiin käyttämällä Microsoft Wordin litterointityökalua. Manuaalisesti litteroitujen haastattelujen avulla pystyttiin huomioimaan, millaisia virheitä Wordin litterointityökalu tyypillisesti teki ja minkä verran ne vaikuttivat aineiston sisältöön. Ohjelma loi tekstiin tarkat aikaleimat, joiden avulla alkuperäiset videokatkelmat löytyivät tarvittaessa nopeasti. Litteraatteihin jätettiin täytesanat, jotka siistittiin viimeisen analyysivaiheen yhteydessä. Litteroinnin yhteydessä aineisto anonymisoitiin, eli tekstistä poistettiin kaikki tunnistetiedot (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, n.d.). Haastattelukysymysten poistamisen jälkeen litteroitua aineistoa saatiin noin 45 sivua (fontti Aptos, 12 pt, riviväli 1,15). Haastatteludokumentteja säilytettiin yliopiston hallinnoimissa Seafile- ja One drive -kansioissa.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytettiin teoriajohtoista sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109). Sisällönanalyysi sopi ilmiöpohjaisen tutkimusaiheen analyysimenetelmäksi, sillä analyysissä oltiin erityisesti kiinnostuneita aineiston sisällöstä ilmaisumuotojen sijaan (Vuori, 2021). Laadullista sisällönanalyysiä voidaan tehdä pienellekin aineistolle, sillä laadullisen tutkimuksen ominaisuuksiin kuuluu tutkittavien ilmiöiden subjektiivisuus (Juhila, 2021b). Asioiden ei siis tarvitse olla täysin yleistettäviä ollakseen laadullisesti kiinnostavia.

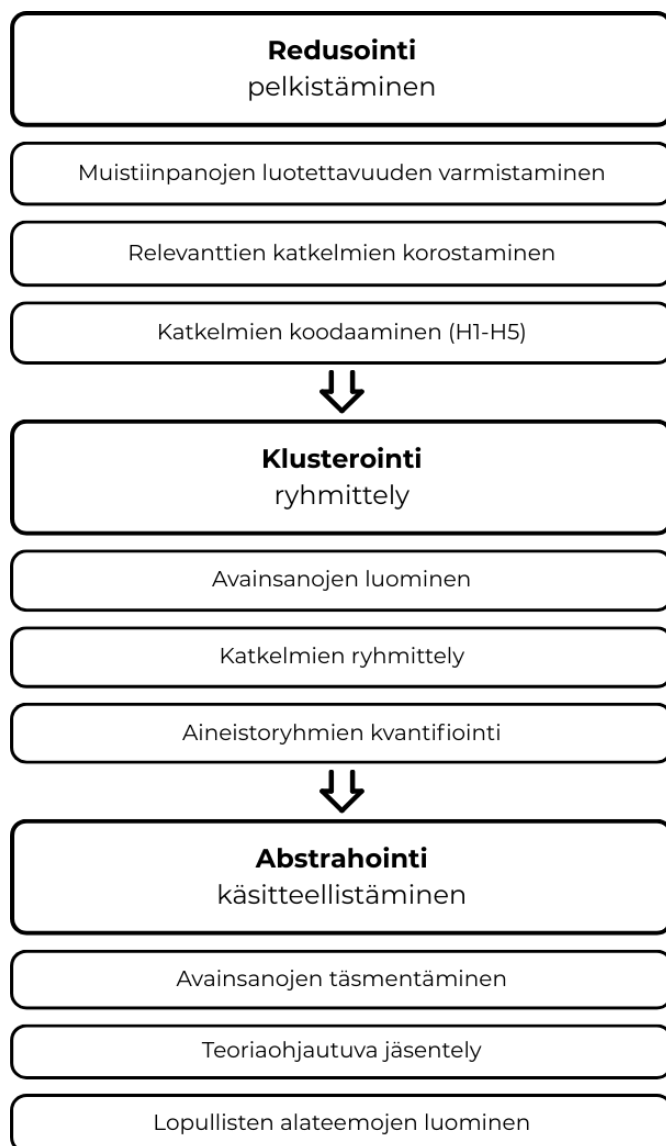
Analyysiprosessi eteni vaihe vaiheelta alkaen aineistolähtöisestä tarkastelusta edeten kohti teoreettista jäsentelyä (ks. kuvio 1). Sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti analyysi

aloitettiin redusoinnilla, eli aineiston pelkistämällä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123). Tässä tutkimuksessa redusoituna materiaalina käytettiin haastattelumuistiinpanoja, joita verrattiin litteroituun aineistoon toistuvasti. Muistiinpanoista nousevat tutkimusaiheelle relevantit tai jollakin tavalla kiinnostavat katkelmat siirrettiin Excel-tiedostoon. Katkelmat koodattiin anonymisoinnin yhteydessä luoduilla haastattelukodeilla H1-H5, jotta ne pystyttiin yhdistämään alkuperäisiin aineistoihin (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, n.d.).

Seuraava työvaihe oli aineiston klusterointi, eli ryhmitteleminen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 124). Menetelmäkirjallisuudessa tästä analyysin alkuvaiheesta käytetään vaihtelevia termejä, kuten kategorisointi, tyypittely, luokittelu ja teemoittelu (ks. esim. Elo ym., 2022, 219–221; Koski, 2020, luku 10; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 104–106). Tässä tutkimuksessa vaiheesta käytetään nimitystä ”raakateemoittelu” sillä se kuvaa parhaiten työskentelyn luonnetta: kyse oli alustavien merkitysten joustavasta tunnistamisesta ja aineiston jäsentelystä, ennen lopullisten teemojen muodostamista.

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jonka alkuvaihe etenee aineistolähtöisesti. Analyysiprosessi aloitettiin tarkastelemalla aineistosta nousevia teemoja, käsitteitä tai avainsanoja. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 105, 109, 124.) Aineisto koodattiin, eli jokaisen tekstikatkelman sisältö pyrittiin tiivistämään yhteen tai kahteen avainsanaan (Juhila 2021a; Tuomi & Sarajärvi, s. 133). Aineiston alustavassa ryhmittelyssä hyödynnettiin kvantifiointia: avainsanojen esiintyvyydet laskettiin ja näin muodostettiin käsitys tietyn aihealueen toistuvuudesta (Elo ym., 2022, s. 220).

Abstrahoinnin, eli analyysin viimeisen vaiheen aikana aineistosta tehdyistä tulkinnoista muodostetaan tieteellisiä käsitteitä. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti analyysiä syvennettiin taustateorian pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 133.) Aineistoa tarkasteltiin viimeisessä analyysivaiheessa kolmen ennalta määritellyn teeman kautta. Teemat pohjautuivat KARVIN (Rumpu ym., 2023) menetelmäärviöön. Ne olivat käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus. Nämä toimivat aineiston pääteemoina, joiden alle jäsentyivät lopulliset alateemat (ks. liite 5).

Kuvio 1. Aineiston analyysin eteneminen (mukaillen Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103–145).

5.4 Tutkimuksen eettisyys

Kaikkia Suomen tieteenaloja ohjaavat yleiset eettiset periaatteet, joiden mukaan tutkijan tulee kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta sekä muita ihmisoikeuksia. Tutkijan tulee varmistaa, että tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille ei aiheudu tutkimukseen osallistumisesta merkittäviä riskejä tai haittoja. (Kohonen ym., 2019, s. 7.) Lisäksi kaikki suomalainen tieteellinen tutkimus noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Ohjeiden pohjalla on neljä perusperiaatetta: luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK], 2023, s.

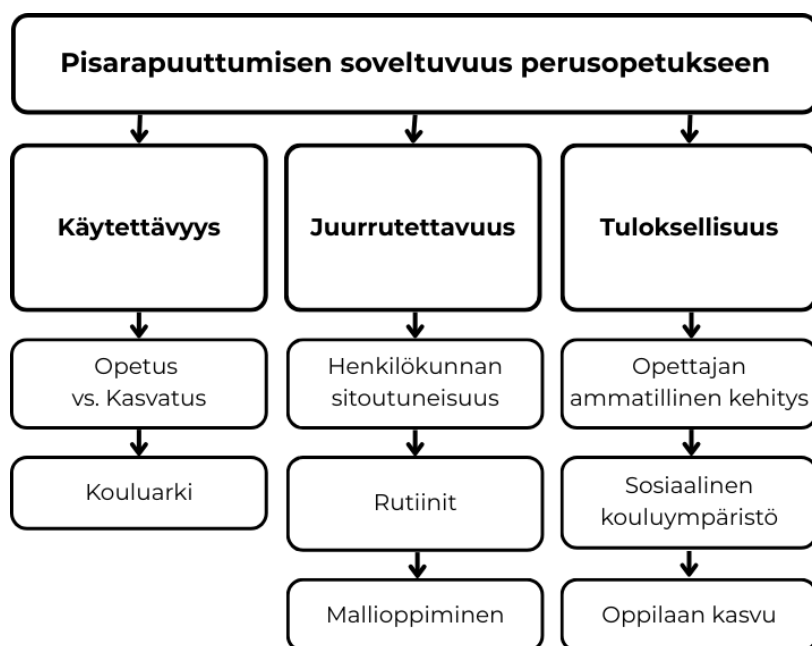
11). Tässä tutkimuksessa eettiset periaatteet ohjasivat erityisesti julkisella alalla työskentelevien osallistujien yksityisyyden säilyttämistä. Lisäksi aineiston käsittelyssä tuli pitää huolta paitsi haastatteluun osallistuneen opettajan, myös hänen koulunsa oppilaiden ja muun henkilökunnan tietosuojasta.

Tutkittavan on annettava tietoon perustuva eettinen suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Jotta tutkittava voi antaa suostumuksensa, on hänelle kerrottava: 1. tutkimuksen tekijä(t) ja tutkimuksen taustaorganisaatio, 2. henkilötietojen käsittelyn periaatteet tutkimuksessa ja 3. mitä osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. (Kuula-Luumi, 2021.) Turun yliopistolla on oma tietosuojailmoituksen pohja, johon kirjataan yllä olevat tiedot omaa tutkimusta koskien (ks. liite 2). Tätä tutkimusta koskevan tietosuojailmoituksen tarkisti opinnäytetyön ohjaava opettaja Juli-Anna Aerila. Tietosuojailmoitus lähetettiin haastatteluun osallistujille sähköpostitse hyvissä ajoin, jotta heillä olisi aikaa tutustua siihen rauhassa. Samassa yhteydessä lähetettiin myös tutkimussuostumuslomake, johon oli kirjattu tutkittavien oikeudet (ks. liite 3). Oikeudet mukailivat Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita: tutkittavalla henkilöllä on oikeus a) osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti, b) kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistuminen milloin tahansa ilman perusteluja, sekä c) peruuttaa osallistumissuostumus myös haastattelun jälkeen (TENK, 2019, s. 8). Vielä ennen haastattelun aloitusta tutkittavan oikeudet kerrattiin, jonka jälkeen tutkittavat antoivat suullisen suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta ja haastattelun nauhoittamisesta.

Tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden suojaamiseksi haastattelunauhoitteet siirrettiin heti haastattelun jälkeen Turun yliopiston tietoturvalliseen Seafire-kansioon ja alkuperäiset tiedostot poistettiin tietokoneen kovalevyiltä. Anonymisoinnin periaatteiden (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, n.d.) mukaisesti haastattelujen tekstimuotoisista aineistoista poistettiin kaikki tunnistelliset tiedot, kuten erisnimet ja kaupungit. Excel-tiedostossa aineiston katkelmat sidottiin koodilla (H1-H5) oikeaan haastatteluun. Aineistoa säilytetään yliopiston ohjeiden mukaisesti viisi vuotta tutkimuksen valmistumisesta, jonka jälkeen se hävitetään (Turun yliopisto, 2025).

6 Tutkimustulokset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Pisarapuuttumisen soveltuvuutta perusopetukseen. Ensimmäinen tutkimuskysymys tarkasteli opettajien kuvauksia menetelmän käytettävyyden näkökulmasta. Aineistosta tunnistettiin teemoja, jotka liittyivät kouluarkeen ja kasvatuksen ja opetuksen suhteeseen. Toinen tutkimuskysymys liittyi Pisarapuuttumisen juurrutettavuuteen opettajien näkökulmasta. Juurrutettavuuteen liittyivät opettajien kuvaukset henkilökunnan sitoutuneisuudesta, toiminnan rutinoitumisesta sekä mallioppimisesta. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin Pisarapuuttumisen tuloksellisuutta opettajien kuvausten perusteella. Aineistosta tunnistettiin kolme keskeistä teemaa: opettajan ammatillinen kehittyminen, oppilaan psyykinen ja emotionaalinen kasvu sekä koulu sosiaalisena ympäristönä. Tekstikatkelmia on voitu muokata anonyymiteetin säilyttämiseksi. Muokkauksissa on pyritty säilyttämään alkuperäisten ilmausten sanoma.

Kuvio 2. Tutkimuksen tulokset jäsenneltynä kuvioon

6.1 Pisarapuuttumisen käytettävyys

Opettajat kuvailivat Pisarapuuttumiseen perehtymisen pääasiassa myönteisesti ja kokivat menetelmän toimintatavat itselleen luonteviksi. Osa kertoi toimineensa Pisarapuuttumisen periaatteiden mukaisesti jo ennen siihen tutustumista.

Se ei ole niin hirveän mullistava juttu, mutta mun mielestä se on hyvin sanoitettu. Mä luulen, että mä oon tehnyt sitä [ongelmatilanteiden ratkaisua] tämän tyyppisesti ennenkin. (H4.)

Mä muistan ne [koulutuksen] diat ja sen, että miten se Pesarapuuttuminen meni, ja sitten mä olin että ”no aivan, että tämmöinen on niinku ihan oikeasti tämmöinen puuttumisen malli, että mä oon käyttänyt tota tietämättä, että siihen on olemassa jo malli” (H5).

Opettajien kuvauksissa korostuivat haasteet, jotka liittyivät **Pesarapuuttumisen käyttöön kouluarjessa**. Useat opettajat kokivat työssään ajankäytöllisiä haasteita, jotka vaikeuttivat menetelmän tarkoituksenmukaista käyttöä. Yksi opettajista (H5) korosti, että aikataululliset haasteet ovat ratkaistavissa koulun sisäisillä toimilla.

Välil tuntu et onko semmosta aikaa pysähtyy keskusteleen ja kuuleen. -- etenki must tuntuu, et koulun puolella sitte sul paukkaa päälle seuraava oppitunti ja sun pitäis opettajana olla siellä. Ja jos tää on sattunu välkällä nii mist se on sit pois? Semmonen koulun arjen kiireisyys haastaa sitä. (H2.)

Koulun sisäisestihän ne pitää ratkaista sitten, että miten sille [Pesarapuuttumiselle] varaa aikaa. Koska siis toi järjestelmähän on luotu silleen. Siellä on yksi aikuinen ja 20 oppilasta, niin miten sun pitäisi pystyy olemaan siinä sitten. Mä olen ratkaissut ne usein sillä tavalla, että kun luokassa on ollut jonkunlainen työrauha, niin laittaa ne lapset tekemään [oppitunnin] asian eteen jotain ja sitten mä oon käynyt lukemattomia keskusteluja käytävässä. (H5.)

Henkilökunnan kuormitus saattoi opettajien mukaan vaikuttaa menetelmän pitkäjänteiseen ja johdonmukaiseen käyttöön.

-- toki jos on henkilökuntavajausta ja [tällainen] taloustilanne, mikä nyt tällä hetkellä on, niin on se vähän henkilökuntaa kuormittava tai että miten on aikaa ottaa niitä asioita esille tietyllä tavalla (H3).

-- miten helposti sä sit lähet [puuttumaan], tai kuinka ”pienet pisarat” puututaan? Et ehkä se tuntuis vähän teennäiseltäki se jokaseen, ku keskustelu lähtee jollekki raiteille ja sit sä oot silleen ”hei huomaaatko mitä tapahtu” ja sit sä lähet käymää sitä [läpi], et ei sit opettajana jaksakaan ehkä ihan jokaseen [puuttua]. (H2.)

Kasvatuksen ja opetuksen välinen suhde toistui aineistossa usein. Opettajat kokivat Pesarapuuttumisen käytön opetuksen yhteydessä hankalaksi. Paine opetuksen etenemisestä vaikeutti oppituntien keskeyttämistä, mikä opettajien mukaan haastoi Pesarapuuttumisen käyttöä sen periaatteiden mukaisesti. Eräs haastatteluun osallistunut opettaja kuvasi, miten koulukulttuurissa oppilaiden välisiä asioita ei yleensä nähdä tarpeellisiksi käsitellä kesken oppitunnin:

-- kouluunhan liittyy jotenkin semmoinen ajatus, että tämä formaalioppiaineen oppitunti on oppitunti, jossa opiskellaan jotain matematiikan asiaa mitä on ajateltu ja kaikki muu mikä siihen tulee, on jotenkin keskeytys vai väärin. Elikkä jos siellä

kesken tunnin pitäisi ruveta puhumaan jotakin lasten välisiä asioita, niin se on tavallaan opettajakulttuurisesti ”huono asia”. (H4.)

Useampi haastatteluun osallistuneista opettajista viittasi koulun kasvatuksellisiin tavoitteisiin ja korosti opettajan roolia niiden toteuttamisessa. Opettajat tunnistivat kasvatuksellisen vastuunsa ja nostivat keskusteluun myös perusopetuslain ja opetussuunnitelman asettamat velvoitteet:

Sehän on opetussuunnitelman velvot, tää tunne ja vuorovaikutustaitojen edistäminen ja kehittäminen. Et ei oo kellään lupaa tai perustetta jättää sitä ihmisenä kasvua hoitamatta ja oppilaan kasvua tukematta. (H1.)

Olen jutellut asiasta useiden eri ihmisten kanssa niin olen tullut sellaiseen lopputulokseen, että koska perusopetuslaissahan lukee, että meidän pitää kasvattaa lapsista niin sanotusti ’hyviä kansalaisia’, niin jos se sun homma sillä tunnilla tähtää siihen, niin silloin toimit oikein” (H4).

6.2 Pisarapuuttumisen juurrutettavuus

Opettajien vastauksissa painottui koko henkilökunnan merkitys koulun yhteisen toimintakulttuurin edistämiseksi. Aineiston perusteella Pisarapuuttumisen käytön on oltava pitkäjänteistä ja johdonmukaista, jotta sillä saavutettaisiin näkyviä tuloksia. Haastateltavien mukaan **koulun aikuisten sitoutuminen** edistää Pisarapuuttumisen juurtumista pitkäaikaiseksi toimintamalliksi.

Käyttöönotos haasto se, jos henkilökunta ei ollut sitoutunut sen [Pisarapuuttumisen] käyttöön. – menetelmän toimivuus edellyttää koko työyhteisön sitoutumista. (H2.)

-- kouluyhteisössä on koettu, että Pisarapuuttuminen on linjassa koulun arvojen ja toimintakulttuurin kanssa ja se on vahvistanut sitoutumista sen käyttöön. (H1.)

Koska Pisarapuuttumisen toimintamalli oli oppilaille uusi, opettajat kokivat oppilaiden aluksi hämmentyvän sen käytöstä. Yksi haastatelluista (H2) opettajista kertoi, miten lapset eivät tahtoneet aluksi maltaa edetä Pisarapuuttumisen mallin mukaisesti. Toinen opettaja (H5) kuvaili, miten **menetelmän rutinoitumisen** myötä oppilaissa oli nähtävissä aloitteellisuutta ja ratkaisukeskeisyyttä.

Se vaati niiltä lapsiltakin eri taval, et se ei ollu kuitenkaan toimintatapa mihin on tottunu. He just menee niit vaiheittain -- nopeemmin eteenpäin, et heil on niinku vaikeempi pysähtyy siihen. Et sit ne menee niinku et ”no niin mut ku se teki sitä ja tätä ja tota”, et heidän saaminen niinku stoppaamaan sen oman höpötyksensä ja sellasen, mikä ei oo siin kohtaa se oleellinen pointti, niin tuntuu et se oli heistä semmonen vaikeempi homma ymmärtää. (H2.)

Se että miten he [oppilaat] reagoi riippuu siitä, että miten he on tottunut, että tilanteita selvitellään. Jos heillä on semmoinen kokemusmaailma, että jokainen saa vuorollaan puhua ja kaikkien näkemys kuullaan ja se on tällainen Pesarapuuttumis-mallin mukainen, niin silloin [oppilaat] mun mielestä on ollut tosi avoimesti ja jotenkin ratkaisukeskeisesti jo heti, kun opettaja tulee paikalle, niin he on tosi valmiita siihen [selvittelyyn]. (H5.)

Opettajat kertoivat, kuinka heidän kokemustensa perusteella **lapset oppivat aikuisten mallista**. Yksi opettajista (H3) oli huomannut Pesarapuuttumisen mukaisesti käydyn keskustelun siirtyneen lasten keskinäisiin leikkeihin. Myös toinen opettaja (H1) tunnisti aikuisten antaman mallin merkityksellisyyden.

Siinä [Pesarapuuttumisessa] on tosi paljon vahvuuksia. Ne on semmoisia pedagogisia opetustilanteita, että käydään läpi mitä on tapahtunut. Parhaimmillaan nämä keskustelut heijastuvat myös lasten leikkeihin. (H3.)

Lasten edessä kun ollaan, niin kyllähän meidän toiminta tulee olla läpinäkyvää, ja aikuinen aina mallintaa reiluutta, oikeudenmukaisuutta, tasapuolisuutta ja yhdenvertaisuutta. Sittenhän lapset oppii myös itse toimimaan samojen kaavojen mukaan, kun niitä harjoitellaan. (H1.)

6.3 Pesarapuuttumisen tuloksellisuus

Kaikki haastatteluun osallistuneet opettajat suosittelisivat Pesarapuuttumista kollegoilleen. Opettajat olivat havainneet menetelmän käytön yhteydessä monia positiivisia muutoksia sekä omassa toiminnassaan että oppilaiden käyttäytymisessä. Haastatteluiden perusteella Pesarapuuttumisen avulla voidaan edistää **oppilaiden psyykkistä ja emotionaalista kasvua** erilaisista näkökulmista. Kaikki haastateltavat opettajat tunnistivat oppilaiden tunnetaitojen kehittymistä Pesarapuuttumisen käytön yhteydessä. Opettajat kokivat käytyjen keskustelujen lisäävän muun muassa oppilaiden empatiakykyä:

-- eihän he [lapset] välillä ymmärrä loukkaavansa toisia tai sanovansa pahasti. Tai mä näen, että he aika paljon ajattelemattomastikin tekee. Aika helposti heiltä saa sen [empatian], kun mietitään toisen asemaan asettumista. Usein heiltä tulee myös ratkaisuehdotuksia, että miten kannattaisi toimia. (H4.)

Lapset aika kivasti osaa sanottaa sitä, et miltähän mahtoi siitä toisesta tuntua. Esimerkiks se, joka on siinä käyttäytynyt aggressiivisesti, sit aika helposti tunnistaa, et ”sitä toista varmaan pelotti” ja sit taas tunnistaa sen oman tunteen, ja saattaa sanottaa sitä et ”mä olin tosi vihanen.”. (H1.)

-- toista ei enää nähdäkään ”tyhmänä”, vaan huomataan, että ”tuolla on täysin erilainen toimintatapa [ku mulla] ja se johtuu tästä ja tästä, että se ei olekaan tahallaan mua kohtaan ilkeä”. Ja mä kyllä voisin väittää, että se on semmoinen [taito], mikä kantaa koulumaailman ulkopuolellekin. Eihän me koulua varten, vaan elämää varten niitä kasvateta. (H5.)

Haastateltavat kertoivat huomanneensa oppilaiden itsetuntemuksen vahvistuvan Pisarapuuttumisen käytön myötä. Opettajien havaintojen perusteella oppilaiden tietoisuus omista temperamenttipiirteistä kasvoi, ja he oppivat säätelämään kuormitustaan ilmaisemalla rajojaan selkeämmin muille. Eräs opettajista kertoi esimerkin eräästä oppilaasta, jonka itsetuntemus kehittyi vertaisoppimisen kautta:

Oppilaiden kanssa käytiin paljon keskusteluita Pisarapuuttumisen mallin mukaan. Kun toinen osapuoli osaa sanottaa omia tuntemuksiaan hyvin, antaa se mallin myös sille toiselle. Tilannetta helpotti myös se, kun oppilas sai kuulla suoraan toiselta, miltä hänen toimintansa oli tuntunut. Toisen osapuolen palautteen sävy ei ollut syyttävää, vaan tilanteita pohdittiin aina rakentavasti yhdessä. On hienoa, kun oppilaat alkavat avaamaan omia ajatuksiaan. Sitten voi käydä ilmi esimerkiksi sellaiset asiat, että oppilas reagoi vahvasti, koska hänen fyysisiä rajojaan oli rikottu. Myös huoltajat voivat huomata eron siinä, miten oppilaat sanoittavat omia tunteitaan ja ymmärtävät itseään. (H5.)

Toisen opettajan mukaan yhteiset keskustelut voivat parhaimmillaan tukea yksittäisen oppilaan lisäksi, myös koko luokan kasvua ja ajattelun kehitystä:

Herkästi kuormittuvat oppilaat saattavat reagoida koululuokassa, mikä voi aiheuttaa keskustelua. Yhteisellä keskustelulla on kasvattava vaikutus koko luokkayhteisöön. Muut oppilaat oppivat ymmärtämään, kun tilanteisiin palataan yhdessä rakentavasti. Oppilailla kasvaa ymmärrys paitsi toisiaan, myös elämää kohtaan. (H1.)

Opettajat kertoivat huomanneensa positiivisia muutoksia oppilaiden vuorovaikutustaidoissa Pisarapuuttumisen käytön myötä. Haastattelujen perusteella oppilaat malttoivat paremmin odottaa omaa puheenvuoroaan ja keskittyä kuuntelemaan. Pisarapuuttumisen periaatteiden mukaisesti oppilaille tarjottiin keskustelun yhteydessä työkaluja, joiden avulla tilanteelta voitaisiin seuraavalla kerralla välttyä.

[Oppilaiden] maltti siihen toisen kuunteluun on lisääntynyt (H5).

Siihen ”sovitaanko ettei enää tehdä” -osioon liittyy myös pikkusen niitä työkaluja, et miten jatkossa toimia. Lapset oppii esimerkiksi, että lähtee pois tilanteesta tai hakee aikuisen apua. (H1.)

Opettajat tunnistivat menetelmän käytön edistäneen myös heidän **omaa ammatillista kehittymistään**. Pisarapuuttuminen auttoi haastatteluun osallistuneita opettajia tiedostamaan subjektiivisuutensa tilanteiden selvittäjänä. Menetelmän käytön myötä opettajat ottivat tilanteissa objektiivisemmän roolin ja kuuntelivat rauhassa molempien osapuolten kertomukset ennen päätösten tekemistä.

Se on ehdottomasti [Pisarapuuttumisen] vahvuus, et se pysäyttää aikuisenki objektiiviseen rooliin. Yllättävän helposti aikuisena sä otat puolii semmoses ristiriitatilanteen selvittämises -yleensä sen, ketä on siinä heikommassa asemassa. Mut se [menetelmä] pysäyttää paremmin, et ”nyt sä oot vaan aikuinen, joka johdattaa tän tilanteen näiden steppiien kautta” ja sä et ota puolii, vaan sä objektiivisesti kuulet ja annat tilaa osapuolten näkemyksille. (H2.)

Mun mielestä oppilaat pitää sitä [Pisarapuuttumista] reiluna. Olen kuullut lapsen sanovan, että ”mä voin luottaa siihen et kohtelet meitä tasapuolisesti. Sä kuuntelet kaikkia ja asiat kyllä selviää”. (H1.)

Pisarapuuttumisessa pyritään asenteettomuuteen. Sitä myötä ku pystytään lähtökohtaisesti ajattelemaan, et tuo on hyvä ihminen ja yrittää parhaansa semmosessa elämäntilanteessa missä onki, nii se luo semmosta hyvää ja johtaa hyvään. (H1.)

Aineiston perusteella Pisarapuuttumisen käyttö voi lisätä opettajien luottamusta lapsia kohtaan. Opettajat olivat menetelmän käytön myötä huomanneet tekevänsä omia tulkintojaan lasten välisistä tilanteista. Lapsi saattaa esimerkiksi vastata epämiellyttävään tilanteeseen aggressiivisesti, mikä voi saada hänet näyttäytymään aloitteellisena osapuolena. Yksi opettajista kertoi refleктоineensa omaa toimintaansa jo ennen Pisarapuuttumisen käyttöönottoa:

-- jos me ajatellaan oppilaasta, että se on ilkeä tai tekee jotain tahallaan väärin, niin se ei välttämättä pidä paikkaansa. Se ajattelutapa pitäisi kääntää siihen, että se ei ehkä osaa [muuta], tai että se kokee siinä tilanteessa, että tää toimintatapa on ainoa mihin se pystyy. Ja sen oivaltaminen on itsellä johtanut siihen, että on ruvennut käyttämään tuollaista toimintatapaa ja sitten myöhemmin kuullu, että se on ”Pisarapuuttuminen”. (H5.)

Aineistosta näkyi **Pisarapuuttumisen merkitys koulun sosiaaliselle ympäristölle.**

Opettajien kokemusten mukaan luokan ilmapiiri paranee, kun asioista puhutaan avoimesti ja ristiriidat selvitetään heti. Aineiston perusteella avoin ja rento ilmapiiri on pitkäjänteisen työn tulos, jonka seurauksena oppilaat uskaltavat olla omia itsejään.

Työrauha on semmoinen pitkäjänteisempi tapahtuma, että sitten kun niitä jaksaa selvitellä ja käydä keskusteluja. Jos vielä pidempään on sama opettaja, niin sitten sen edun näkee siinä, että se ryhmä hitsautuu yhteen ja ristiriidat häipyvät. (H5.)

Huomaa kyllä, et kaikki otetaan mukaan. Kaikki toimii tosi hyvin ja just selvitetään asiat heti. Rento ilmapiiri ja avoin, et kyllä mä [koen], että lapset uskaltaa olla ihan omia itsejään. (H3.)

Kaikki haastatteluun osallistuneet opettajat näkivät Pisarapuuttumisen ehkäisevän ristiriitatilanteiden kärjistymistä. Aineiston perusteella varhainen puuttuminen ehkäisi

suurempien konfliktitilanteiden syntymistä. Yksi haastateltavista (H3) näki vähenevien ristiriitatilanteiden helpottavan opettajan työn kuormittavuutta.

Tuntuu, että se on helposti tuloksellista. Sen ”pisaran” saa tavallaan muuttumaan mustasta valkoiseksi aika helposti, kun siihen puututaan heti, ettei oo ehtinyt keräytyä mitään isompaa pulmaa sinne väliin. (H4.)

-- kun puututaan jo niin pieniin ”pisaroihin”, niin sitten ehkä vähemmän syntyy semmoista isompaa ristiriitaa. Siinä mielessä voisi ajatella, että se myös helpottaisi sitä [selvittely]työtä. (H2.)

Se [Pisarapuuttuminen] on jotenkin sensitiivinen tapa puuttua eri tilanteisiin ja tämmöinen nopea reagoiminen auttaa siihen, että ei se tilanne pitkity. Se on aika nopea ja kätevä ratkaisu siihen tulevaan mahdolliseen ongelmaan. (H3.)

Opettajat kokivat menetelmän käytön helpottaneen vuorovaikutusta oppilaiden kanssa.

Pisarapuuttumisen käytön myötä opettajien ja oppilaiden välinen luottamussuhde vahvistui.

Opettajien kuvausten perusteella vuorovaikutus ryhmän kanssa helpottuu, kun oppilaat tietävät opettajan puuttuvan epäasialliseen käytökseen:

-- [Pisarapuuttuminen] on edesauttanut myös luottamuksellisen suhteen muodostumista oppilaisiin, joilla on ollut ehkä suurempi vaikeus luottaa esimerkiksi perheen ulkopuoliseen aikuiseen. (H5.)

-- lapset alkavat uskomaan, että asiat selviävät. Ja sehän meidän tehtävä on, rakentaa sitä luottamusta ja lapsi samalla kun hän oppii luottamaan julkisen yhteisön aikuiseen niin hänen luottamuksensa yhteiskuntaa kohtaan kasvaa. Et vaikka se on pieni pisara, niin se johtaa hyvään. (H1.)

Siis ihan hyviä reaktioita [tullut lapsilta] ja musta tuntuu, että sitten kun just puututaan niihin [tilanteisiin] niin lapset tietää sen, että aikuiset on läsnä tai puuttuu heti. Kyllä se helpottaa tosi paljon sitä vuorovaikutusta ryhmän kanssa (H3.)

7 Johtopäätökset

Tässä haastattelututkimuksessa tarkasteltiin Pesarapuuttumisen soveltuvuutta kiusaamisen ehkäisyyn perusopetuksessa. Tutkimusaihetta tarkasteltiin käyttäen aineistona Pesarapuuttumisen menetelmää käyttäneiden opettajien yksilöhaastatteluita. Aineiston avulla selvitettiin Pesarapuuttumisen käytettävyyttä, juurrutettavuutta ja tuloksellisuutta perusopetuksessa. Opettajien kokemukset Pesarapuuttumisen käytöstä olivat pääosin positiivisia. Haastatteluun osallistuneet opettajat olivat kokeneet menetelmän käyttöönoton yksinkertaiseksi ja toimintamallin itselleen luontevaksi. Havainnot toistuvat myös Väestöliiton (2023) palauteraportissa, jossa varhaiskasvatuksen henkilöstö kuvaili menetelmän käyttöönottoa helpoksi ja materiaaleja selkeiksi.

Koulun kiireinen arki käytettävyyden haasteena

Aineiston perusteella opettajat pohtivat Pesarapuuttumisen käyttöä suhteessa opettajan velvoitteisiin, kasvatusarvoihin ja perusopetuksen resursseihin. Opettajat pohtivat, että oppituntien jatkuva keskeytyminen voisi häiritä opetuksen tavoitteiden saavuttamista. Haastatteluaineiston perusteella opettajat tiedostivat oman roolinsa kasvattajina, mutta kokivat painetta sisältötavoitteiden saavuttamisesta. Mikäli tällainen riittämättömyyden kokemus on opettajien keskuudessa yleinen, voi se liittyä alalla esiintyvään työuupumukseen (ks. esim. Räsänen ym., 2022; Vähäsarja ym., 2022).

Monet opettajat kokevat opettajuuden omaksi kutsumukseksi ja ovat erittäin sitoutuneita työhönsä (Vähäsarja ym., 2022, s. 39). Kokemus suuresta työmäärästä ja jatkuvista vaatimuksista voi heikentää hallinnan tunnetta, mikä taas pitkällä aikavälillä saattaisi lisätä uupumuksen lisäksi myös ammatillisen kyynisyyden riskiä (Räsänen ym., 2022, s. 319–320). Vaikka Pesarapuuttuminen sai opettajat tuntemaan itsensä kiireisiksi, on menetelmän tavoitteena vähentää opettajien kokemaa stressiä ja painetta (Cacciatore, henkilökohtainen sähköpostiviesti, 15.11.2023). Väestöliiton (2023) tekemän varhaiskasvatuksen menetelmäkokeilun perusteella Pesarapuuttumisen johdonmukaisen ja sitoutuneen käytön myötä selvitettäviä tilanteita alkaa tulemaan vähemmän ja ryhmän yleinen levottomuus vähenee. Tämä laskee paitsi oppilaiden, myös opettajien kuormittuvuutta ja lisää siten koko kouluyhteisön hyvinvointia.

Tämän tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, että Pesarapuuttuminen saattaa joiltain osin soveltua varhaiskasvatukseen perusopetusta paremmin. Perusopetuksen kiireinen arki haastaa

menetelmän johdonmukaista käyttöä. Havainto voi osittain selittää tämän tutkimuksen tulosten poikkeavuutta suhteessa varhaiskasvatuksesta kerättyihin (Väestöliitto 2023) tuloksiin.

Menetelmän juurtuminen edellyttää yhteistä sitoutumista

Menetelmän juurtumista voidaan siis pitää Pisarapuuttumisen onnistuneen käytön edellytyksenä. Vallitsevan toimintakulttuurin muutos edellyttää henkilökunnalta johdonmukaisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Koulun henkilöstön on yhdessä sitouduttava käyttämään menetelmää, jotta siitä tulee luonnollinen osa koulun käytäntöjä. Väestöliiton (2023) palauteraportissa varhaiskasvatuksen henkilöstö nosti esille henkilöstön vaihtuvuuden ja puutteellisen perehdytyksen haastavan menetelmän juurtumista. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella aikuiset mallintavat lapsille Pisarapuuttumisen avulla hyviä sosiaalisia käytäntöjä ja omien tunteiden sanoittamista. Oppilaiden taitojen kehittymisen myötä heidän osallisuutensa konfliktitilanteiden selvittelyssä lisääntyy. Tämä tukee yhtä Cacciatoren (henkilökohtainen sähköpostiviesti, 15.11.2023) mainitsemaa tavoitetta, jonka mukaan Pisarapuuttuminen lisää lasten osallisuutta ja toimijuutta. Onnistuneen juurtumisen seurauksena oppilaat voisivat oppia käyttämään menetelmää itsenäisesti ilman aikuisten ohjausta.

Opettajien itsereflektio mahdollistaa oikeudenmukaisen kohtelun

Pisarapuuttumisen käyttö sai opettajat pohtimaan omaa rooliaan konfliktien ratkaisutilanteissa. Opettajat kokivat muuttaneensa Pisarapuuttumisen mallin soveltamisen myötä lähestymistapaansa konfliktitilanteissa oikeudenmukaisemmaksi kuuntelemalla rauhassa kaikkia osapuolia ja olemalla tulkitsematta tilanteita. Pisarapuuttumisen toivotaankin vaikuttavan myös henkilöstön toimintaan: aikuiset oppivat reagoimaan rakentavammin syyllistämättä lapsia ja aikuisten ja lasten välinen positiivinen vuorovaikutus kasvaa, mikä lisää lasten kunnioittavaa kohtaamista (Cacciatore, henkilökohtainen sähköpostiviesti, 15.11.2023). Tämän haastattelututkimuksen perusteella menetelmän käyttö auttoi opettajia näkemään lapsen toiminnan takana, mikä herätti heissä toiveikkuutta. Haastateltavat opettajat kertoivat välillä unohtaneensa, että lapset eivät tee asioita ilkeyttään tai tahallaan. Pisarapuuttuminen palautti opettajien mieleen sen, että lapset ovat lapsia ja aikuisten tehtävä on tukea oppilaan kasvuprosessia opastamalla ja ohjaamalla.

Vertaisoppiminen, empatia ja lisääntynyt itsetuntemus

Aineiston perusteella Pesarapuuttumisen ehdoton vahvuus on ennaltaehkäisy, jonka ansiosta pienet konfliktit eivät pääse paisumaan pitkäkestoisiksi ja intensiivisiksi kiusaamistapauksiksi. Pesarapuuttumisen yhteydessä lapset harjoittelevan kuuntelemisen taitoa. Toisen oppilaan kanssa käyty keskustelu auttaa osallisia katsomaan asioita toisen näkökulmasta. Vertaisoppimisen seurauksena lapset oppivat ilmaisemaan omia tunteitaan ja kehittivät kommunikoinnissa. Samankaltaisia kokemuksia esiintyi myös Väestöliiton (2023) raportissa: lasten myötätunto ja tunnetaidot kehittyivät ja osallisuus tilanteiden selvittelyssä kasvoi Pesarapuuttumisen käytön myötä. Tässä tutkimuksessa opettajat näkivät lisäksi menetelmän käytön kasvattavan oppilaiden luottamusta opettajiin, koulujärjestelmään ja yhteiskuntaan. Oppilaat pystyivät luottamaan siihen, että asioihin puututaan oikeudenmukaisesti, eikä koulussa hyväksytä toisten epäasiallista kohtelua.

8 Pohdinta

Tutkimuksessa ilmenneet seikat ovat huomioimisen arvoisia opettajien työnkuvan ja perusopetuksen kehittämisen kannalta. Jos tunne- ja vuorovaikutustaidot sisältyvät opetussuunnitelmaan, tulisi niiden toteuttamiseen myös varata riittävästi aikaa ja resursseja. Oppilaiden sosiaaliset ja emotionaaliset taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden kanssa (Laaksonen, 2014, s. 59–60). Pesarapuuttumisen avulla mahdollistetaan oppilaiden välinen rakentava kommunikaatio, jonka aikana oppilaiden kehitys on mahdollista. Oppimisen tuen uudistuksen myötä kasvava inkluusio lisää tunne- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä entisestään, mikä tekee tutkielman aiheesta myös koulutuspoliittisesti ajankohtaisen (Gagnon ym., 2023, s. 34–53). Pesarapuuttumisen soveltuvuutta perusopetukseen voisi jatkossa tarkastella tapaustutkimuksen keinoin: mitä konkreettisia muutoksia on havaittavissa koulun ilmapiirissä, opettajien toiminnassa ja oppilaiden kommunikaatiotavoissa Pesarapuuttumisen käytön yhteydessä?

Tämän tutkimuksen ja Väestöliiton (2023) tekemän kokeilupalautteen perusteella voidaan alustavasti sanoa, että Pesarapuuttumisen soveltuvuus voi vaihdella kasvatuskontekstin mukaan. Varhaiskasvatuksen rakenteet ja toimintakulttuuri mahdollistavat menetelmän johdonmukaisen käytön. Peruskoulussa kiire ja opetuksen tavoitteet voivat rajoittaa menetelmän periaatteiden mukaista toimintaa. Jatkossa olisi kiinnostavaa tutkia tarkemmin, miten eri koulutusasteiden rakenteelliset ja kulttuurilliset erot vaikuttavat menetelmän käyttöön ja sen koettuihin vaikutuksiin. Toisaalta olisi mielenkiintoista vertailla varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opettajien tapoja hyödyntää Pesarapuuttumista omalla kasvatuksen kentällään.

Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseen osallistui viisi opettajaa, joista kaksi oli käyttänyt Pesarapuuttumista esiopetusryhmissä perusopetuksen sijaan. Tuloksia ei siis voi pitää täysin siirrettävinä kaikkiin perusopetuksen oppilaitoksiin. Eri kasvatusalalla työskentelevien opettajien haastattelua voidaan kuitenkin pitää yhtenä aineistotriangulaation muotona, koska aineistoa kerättiin eri tiedon kohteilta (Aaltio & Puusa, 2020). Tutkimuksen tulokset ovat linjassa Väestöliiton (2023) palauteraportin kanssa. Näin ollen voidaan todeta, että tutkimuksessa tehdyt havainnot eivät ole täysin yksittäistapauksia, vaan niissä voi heijastua laajempia kokemuksia menetelmän käytöstä eri kasvatusaloilla. Kaikki haastatteluun osallistuneet

opettajat olivat naisoletettuja, eli aineisto jäi sukupuolivariaation osalta yksipuoliseksi. Laadullisessa tutkimuksessa olennaista onkin aineiston sisällön laatu sen määrän sijaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98).

Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella täysin objektiivista näkökulmaa, sillä tutkijan omat taustat ja arvot vaikuttavat väistämättä laadullisen tutkimuksen tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160; Juhila, 2021b). Tutkijan reflektiivisellä otteella voidaan kuitenkin lisätä tutkimuksen luotettavuutta (Aaltio & Puusa, 2020; Juhila, 2021b). Tässä tutkimuksessa tutkijan kokemus opettajan työstä nähdään osana tutkimusasetelmaa. Haastattelussa tutkijan kiinnostuneisuus aiheeseen saattoi vaikuttaa siihen, millaisia lisäkysymyksiä hän haastatteluissa esitti. Tällaisessa tilanteessa haastattelija saattaa tulla ohjanneeksi keskustelua tulkinnanvaraisesti. Toisaalta haastattelu on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa hyvä haastattelija osoittaa kuuntelevansa ja kysyy lisäkysymyksiä ymmärtääkseen haastateltavan sanomaa syvemmin (Hyvärinen ym., 2021). Teemat muodostettiin aineiston perusteella ja niistä esitettiin useampia teemaa tukevia sitaatteja tulosluvussa. Analyysiprosessin jokainen vaihe kirjattiin omaan erilliseen taulukkoon, jotta prosessin johdonmukaisuutta pystyttiin seuraamaan ja arvioimaan koko prosessin ajan (Puusa, 2020). Aineistosta tehtyjen tulkintojen suhdetta verrattiin toistuvasti alkuperäisiin ilmauksiin. Näin varmistettiin, ettei tutkijan tulkinta vääristänyt alkuperäistä ilmaisua, vaan tulkinnat pysyivät uskollisina aineistolle.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* [verkkolähde]. Gaudeamus.
- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet - Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Cacciatore, R. & Huuki, T. (N.d.). *Pisarapuuttuminen esi- ja alkuopetuksessa - kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn*. Saatavilla 12.5.2025
<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/3aac7e58-pisarapuuttuminen-esi-ja-alkuopetukseen.pdf>
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A. & Kääriäinen, M. (2022). Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 2022, 34 (4), 215–225.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202402061597>
- Elo, S. & Lamberg, K. (2018). *Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-562-4>
- Gagnon, J.C., Honkasilta, J. & Jahnukainen, M. (2023). Oppimisen tuki ja inkluusio suomalaisessa koulussa: Katsaus nykytilaan ja eräitä kehitysehdotuksia. *e-Erika: Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia*, 2(2023), 32–53. Saatavilla 20.5.2025 <https://journals.helsinki.fi/e-erika/article/view/2096>
- Harkoma, S., Marjanen, J., Junttila, N., Sainio, M., Stoor-Grenner, M., & Tiuhonen, M. (2024). *Arviointi kiusaamisen vastaisesta toiminnasta sekä lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus [KARVI]. Saatavilla 12.5.2025
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2724.pdf
- Herkama, S. (2012). *Koulukiusaaminen: loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa*. Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4914-3>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. (2. painos) [verkkolähde]. Gaudeamus Oy.
- Hooks, B. (2003). *Teaching community: A pedagogy of hope*. Routledge.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (2021). Haastattelut. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja* [verkkolähde]. Yhteiskuntatieteellinen

- tietoarkisto. Saatavilla 20.5.2025
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>
- Juhila, K. (2021a). Koodaaminen. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja* [verkkolähde]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 24.5.2025 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>
- Juhila, K. (2021b). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja* [verkkolähde]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 20.5.2025
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoofo, S.-K. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla 13.5.2025
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Kuula-Luumi, A. (2021). Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuoja. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja* [verkkolähde]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 12.5.2025
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimuslupa-suostumus-informointi-ja-tietosuoja/>
- Laaksonen, V. (2010). Lasten vuorovaikutustaidot tutkimuksen kohteena. *Prologi – Puheviestinnän vuosikirja, 2010*. 6–24. Prologos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-20111191034>
- Laaksonen, V. (2014). Lasten vertaissuhdetaitojen kehittäminen - näkökulmia kiusaamisen ehkäisemiseen. *Prologi – Puheviestinnän vuosikirja, 2014*, 59–64. Lectio praecursoria. Prologos.
- Laitinen, K., Haanpää, S., Francke, L. & Lahtinen, M. (2020). *Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa*. Opetushallitus. Saatavilla 12.5.2025
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_työ_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

- Lapsen oikeudet.* (N.d.). Sopimuksen yleisperiaatteet. Saatavilla 20.5.2025
<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimuksen-yleisperiaatteet/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto [MLL]. (2023). *Perus- ja ihmisoikeudet ja lapset.* Saatavilla 20.5.2025 <https://www.mll.fi/ammattilaisille/lasten-oikeudet/perus-ja-ihmisoikeudet-ja-lapset/>
- Manning, E. (2016). *The minor gesture.* Duke University Press.
- Moilanen, A. & Moilanen, E. (2024). *"Koskemista, läpsyttelyä, sanallista: vartalon tai kehon ominaisuuksista kiittailua." : Lasten vertaissuhteissa tapahtuvan häirinnän tunnistaminen ja ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa.* Pro gradu. Oulun yliopisto.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202402231981>
- Olweus, D. (1992). *Kiusaaminen koulussa.* (M. Mäkelä, Käänt.) Otava.
- Opetushallitus [OPH]. (2025). *Tunne- ja vuorovaikutustaidot koululäsnäoloa vahvistamassa.* Saatavilla 18.5.2025 <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/tunne-ja-vuorovaikutustaidot-koululasnaoloa-vahvistamassa>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. (2013). *Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö.*
<https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2013/1287>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* [verkkolähde]. Gaudeamus.
- Rumpu, N., Markkanen, E.-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio, M. (2023). *Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi. Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus.* Kansallinen koulutuksen arviointikeskus [KARVI]. Saatavilla 12.5.2025
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1123.pdf
- Salmivalli, C. (1998). *Koulukiusaaminen ryhmäilmionä.* Gaudeamus Kirja.
- Skrzypiec, G., Wyrą, M. & Lawson, M. (2023). The confounding and problematic nexus of defined and perceived bullying. *Children and Youth Services Review* 155(9). Finders University. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107175>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uud. laitos. s. 83–86, 98, 104–145, 160). Tammi.
- Turun yliopisto. (2025). *Tutkimuksen jälkeen.* Opiskelijan aineistohallinta. Saatavilla 13.5.2025 <https://utuguides.fi/opiskelijan-aineistohallinta/tutkimuksen-jalkeen>

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK]. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023). Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Volk, A., Dane, A. & Marini, Z. (2014). *What is bullying? A theoretical redefinition*. *Developmental Review* 34 (4), 327–343. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.09.001>
- Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja* [verkkolähde]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavilla 12.5.2025
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>
- Väestöliitto. (2023). *Pisaraapuuttumisen kokemukset neljässä yhteistyöpäiväkodissa*. Saatavilla 20.5.2025 <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/sites/1/2023/10/43b6564d-arviointiraportti-verkkoon-18.10.23.pdf>
- Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. (N.d.). Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Teoksessa *Aineistohallinnan käsikirja* [verkkolähde]. Saatavilla 23.5.2025
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/>
- Ylitapiola-Mäntylä, O. & Huuki, T. (2022). Varhaisvuosien pisaraohjaus vastuullisessa sukupuoleen ja seksuaalisuuteen kasvattamisessa. Teoksessa A.-M. Elonheimo, S. Miettinen, H. Ojala & T. Saresma (toim.) *Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka* [verkkolähde]. Vastapaino.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukutsu

Sähköpostikutsu

Hei luokanopettaja!

Oletko käyttänyt Pesarapuuttumisen menetelmää työssäsi?

Nyt sinulla on mahdollisuus reflektoida käyttökokemustasi kasvatustieteellisessä tutkimuksessa ja jakaa kentällä kerryttämäsi arvokasta tietoa myös menetelmän kehittäjille.

Olen luokanopettajaopiskelija Turun yliopistosta ja etsin pro graduuni haastateltavaksi luokanopettajia, joilla on kokemusta pesarapuuttumisen käytöstä. Tutkimuksessani pyrin selvittämään, millaiseksi luokanopettajat kokevat menetelmän käytön ja miten sen koetaan soveltuvan koulun arkeen ja aikatauluihin.

Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina Turun yliopiston tietoturvalisessa Zoomissa. Aikaa haastatteluun menee 30–45 minuuttia.

Tutkimusta varten kysyn sinulta koulutuksesi, sekä kauanko olet työskennellyt opettajana. Muita henkilökohtaisia tietojasi ei kirjata tutkimukseen. Tutkimuksessa noudatetaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita. Ohjaavana opettajana toimii Juli-Anna Aerila.

Kysy lisää, tai ilmoittaudu mukaan tutkimukseen sähköpostitse: [sähköpostiosoite].

Ystävällisin terveisin,

Kaisa Rahkala

Juli-Anna Aerila

Äidinkielen ja kirjallisuuden didaktiikan yliopistonlehtori, Turun yliopisto

Sähköposti: [sähköpostiosoite]

Facebookissa jaettu julkaisu

Hei kaikki tulevat kollegat!

Oletko käyttänyt pesarapuuttumisen menetelmää työssäsi? Nyt sinulla on mahdollisuus jakaa kentällä kerryttämäsi arvokasta tietoa, joka saavuttaa myös menetelmän kehittäjät.

Olen luokanopettajaopiskelija Turun yliopistosta ja etsin pro graduuni haastateltavaksi luokanopettajia, joilla on käytännön kokemusta pisarapuuttumisen käytöstä. Tutkimuksessani pyrin selvittämään, millaiseksi luokanopettajat kokevat menetelmän käytön ja miten pisarapuuttuminen soveltuu koulun arkeen ja aikatauluihin. Noin 30–45 minuutin mittaiset yksilöhaastattelut pidetään verkkovälitteisesti.

Jokainen haastateltava auttaa minua merkittäväällä tavalla eteenpäin opinnoissani ja siksi olen erittäin kiitollinen kaikille heille, jotka antavat palasen ajastaan tutkimukselleni.

Vastaa mielelläni kaikkiin kysymyksiin täällä Facebookissa, tai sähköpostitse [sähköpostiosoite].

Ystävällisin terveisin,

Kaisa Rahkala

Liite 2. Tietosuojailmoitus

18.03.2025

Tietosuojailmoitus

Rekisterinpitäjä

Turun yliopisto
20014 TURUN YLIOPISTO

Käsittelyn tarkoitus

Pro gradu -tutkimus on osa Turun yliopistossa suoritettavaa tutkintoa ja siinä selvitetään pisarapuuttumisen mallin käyttöön liittyviä kokemuksia.

Tutkimuksen aineisto kerätään yksilöhaastatteluilla, joissa luokanopettajat kertovat kokemuksiaan liittyen pisarapuuttumisen menetelmän käyttöön työssään alakoulussa. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen.

Käsittelyperuste

Käsittely perustuu yliopistolain ([558/2007](#)) 2§:ssä asetettuun yliopiston tehtävään ja sen toteuttamiseen yleisen edun nimissä.

Yliopiston perustehtävän mukainen tieteellinen tutkimus ja arkistointi.

Yhteyshenkilö

Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Luokanopettajaopiskelija

Kaisa Rahkala

Sähköpostiosoite: [sähköpostiosoite]

Yliopistonlehtori

Juli-Anna Aerila

Osoite: [Turun yliopiston osoitetiedot]

Puhelinnumero: xxx xxx xxxx

Sähköpostiosoite: [sähköpostiosoite]

Henkilötietoryhmät

Henkilötietoina ei kerätä; tunnistetietoina kerätään: opetuskokemus vuosina, työskentelykunta. Rekisteriin tallennetaan rekisteröidyistä seuraavia tietoja äänitiedostossa: haastateltavan ääni ja kuva.

Säilytysaika

Haastattelunauhoitteet muutetaan anonyymeiksi tekstitiedostoiksi, jonka jälkeen äänitiedostot tuhoetaan. Tekstitiedostot tullaan säilyttämään 5 vuotta tutkimuksen valmistumisesta Turun yliopiston tietoturvalisessa ympäristössä, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvalisesti.

Mahdolliset vastaanottajat

Aineistoa ei luovuteta yliopiston muuhun käyttöön kuin yllä on kuvattu.

Mahdolliset siirrot kolmansiin maihin

Aineiston käsittely- ja säilytys tapahtuu ETA-alueen sisäpuolella.

Rekisteröidyn oikeudet

Sinulla on oikeus pyytää rekisterinpitäjältä pääsy sinua itseäsi koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää kyseisten tietojen oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista ja vastustaa käsittelyä.

Sinulla on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.

Muut informoitavat tiedot

Turun yliopiston tietosuojavastaava: [sähköpostiosoite]

Henkilötietojen suojaamisen periaatteet

Aineistoa käsitellään ja säilytetään yliopiston Seafire -pilvipalvelussa sekä Turun yliopiston tunnusten takana olevassa Webropo-palvelussa. Aineiston käsittely- ja säilytys tapahtuu ETA-alueen sisäpuolella.

Liite 3. Tutkimussuostumuslomake

Pro gradu tutkimus, Pesarapuuttuminen peruskoulun arjessa

Osallistun yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tarkastella luokanopettajien kokemuksia Pesarapuuttumisen menetelmän käytöstä työssään alakoulussa. Tutkimus toteutetaan nauhoitetulla puolistrukturoidulla teemahaastattelulla videovälityksellä. Haastattelun jälkeen nauhoite litteroidaan tekstimuotoiseksi, ja siitä poistetaan henkilötiedot. Litteroinnin jälkeen nauhoitteet tuhoetaan.

Minulla on oikeus keskeyttää haastattelutilanne milloin tahansa, ja voin peruuttaa osallistumiseni tutkimukseen myös haastattelun aikana. Haastattelun jälkeen minulla on oikeus perua osallistumiseni tutkimukseen, jolloin sekä nauhoitettu että tekstimuotoinen haastatteluaineisto tuhoetaan. Tutkimusaineisto kerätään anonymina, ja minulta kerätään seuraavat tunnistetiedot: koulutus ja opetuskokemus.

Olen lukenut sekä ymmärtänyt saamani tutkimustiedotteen ja tietosuojailmoituksen. Minulla on riittävästi tietoa tutkimuksesta, sen tarkoituksesta, sekä omista oikeuksistani tutkimukseen osallistujana. Vahvistan allekirjoituksellani olevani vapaaehtoinen tutkimukseen osallistuja.

Päivämäärä ja paikka: _____

Allekirjoitus ja nimenselvennys: _____

Liite 4. Haastattelukysymykset

TEKOÄLYN LUOMA KYSYMYSRUNKO	LOPULLINEN KYSYMYSRUNKO
Taustakysymykset	Taustat
<ul style="list-style-type: none"> - Voisitko kertoa hieman itsestäsi ja opettajataustastasi? - Kuinka kauan olet toiminut luokanopettajana? - Millaisessa koulussa työskentelet (esim. koulun koko, sijainti, oppilaiden taustat)? 	<ul style="list-style-type: none"> - Opettajan koulutus, ja työkokemus vuosina - Miten tutustuit menetelmään? - Miksi päädyit kokeilemaan menetelmää? - Minkälaista perehtyneisyyttä menetelmän käyttöönotto vaati? - Kuinka kauan olet käyttänyt / käyttit menetelmää?
Kokemukset Pisarapuuttumisen menetelmästä	
<ul style="list-style-type: none"> - Miten tutustuit pisarapuuttumisen menetelmään? - Kuinka kauan olet käyttänyt pisarapuuttumisen menetelmää luokassasi? - Miten olet kokenut menetelmän toimivuuden kiusaamisen ehkäisyssä? 	
Menetelmän vahvuudet ja heikkoudet	Menetelmän käyttö (perus)opetuksessa
<ul style="list-style-type: none"> - Mitkä ovat mielestäsi pisarapuuttumisen menetelmän suurimmat vahvuudet? - Oletko kohdannut haasteita tai heikkouksia menetelmän käytössä? Jos kyllä, millaisia? - Miten oppilaat ovat reagoineet menetelmän käyttöön? 	<ul style="list-style-type: none"> - Mitkä näet menetelmän vahvuuksina opettajan työn näkökulmasta? - Millaisia haasteita olet kohdannut menetelmän käytössä? - Onko menetelmän käyttö vaikuttanut omaan opettajuuteesi/omaan työskentelyysi? (Miten?)
Vaikutukset luokan ilmapiiriin	Opettajan havaitsemat vaikutukset
<ul style="list-style-type: none"> - Miten pisarapuuttumisen menetelmä on vaikuttanut luokan ilmapiiriin? - Oletko huomannut muutoksia oppilaiden välisissä suhteissa menetelmän käyttöönoton jälkeen? - Miten menetelmä on vaikuttanut omaan opettajuuteesi ja työskentelytapoihisi? 	<ul style="list-style-type: none"> - Miten oppilaat ovat reagoineet menetelmän käyttöön? - Onko Pisarapuuttumisen käyttö vaikuttanut luokan ilmapiiriin? (Miten?) - Näkyvätkö Pisarapuuttumisen käytön vaikutukset luokan toiminnassa? (Miten?)
Kehitysehdotukset ja tulevaisuuden näkymät	Kehitysehdotukset ja suositukset
<ul style="list-style-type: none"> - Miten menetelmää voitaisiin mielestäsi kehittää edelleen? - Millaisia suosituksia antaisit muille opettajille, jotka harkitsevat pisarapuuttumisen menetelmän käyttöönottoa? - Näetkö menetelmällä potentiaalia laajempaan käyttöön koulussasi tai muissa kouluissa? 	<ul style="list-style-type: none"> - Miten menetelmää voitaisiin mielestäsi vielä kehittää? - Suositteletko menetelmää muille luokanopettajille? Miksi? - Millaisia vinkkejä antaisit opettajille, jotka harkitsevat menetelmän käyttöönottoa?
Yhteenveto	Yhteenveto
<ul style="list-style-type: none"> - Onko jotain muuta, mitä haluaisit lisätä tai korostaa pisarapuuttumisen menetelmän käytöstä ja sen vaikutuksista? 	<ul style="list-style-type: none"> - Haluaisitko lisätä vielä jotain?

Liite 5. Teemoitteluprosessi

KOODI	AIKALEIMA	MUISTIINPANOT	ALKUPERÄISILMAUS	RAAKA-TEEMOITTELU	LOPULLINEN TEEMA	TUTKIMUS-KYSYMYKS
h5	X:XX:XX	lo:na sulla on koko ajan vastuu sun ryhmästä, on haastavaa irrottautua siitä open vastuusta tai ryhmästä selvittelee niitä tilanteita. mitä ne 20 muuta sit tekee sillä aikaa?	se vie aikaa siitä opettajan perustehtävästä, mikä on se opettaminen. sulla on aina se jengi, josta sä oot koko ajan jakamattomassa vastuussa, niin on tosi haastavaa irrottautua siitä opettajan vastuusta ja työtehtävästä selvitelläkseen sitä riitatilannetta, joka on vaikka tapahtunut väkällä, niin se on tavallaan se haaste, että mitä ne kaikki 20 muuta tekee sillä aikaa kun mä keskustelen näiden muutaman kanssa.	ajankäyttö	OPETUS VS KASVATUS	A
h1	X:XX:XX	OPS velvoite on tunne ja vuorovaikutustaitojen edistäminen tai kehittäminen. ihmisenä kasvaminen	sehän on opetussuunnitelman velvotetun tunne ja vuorovaikutustaitojen edistäminen ja kehittäminen et ei oo kyllään lupaa perustetta jättää sitä ihmisenä kasvua hoitamatta ja oppilaan kasvua tukematta.	tunne- ja vuorovaikutustaidot	OPETUS VS KASVATUS	A
h4	X:XX:XX	oppinu aikanaan lo:ita, että perusopetuslaissa lukee että kasvatetaan lapsista hyviä kansalaisia. että jos se homma (mitä luokassa tehdään) tähtää siihen (niin sitten tehdään oikeita asioita), pisarapuuttuminen on (sitä) kiistatta.	Mä oon oppinut aikanaan tämän luokanopettajalta, en oo itse keksinyt. On juteltu tästä, niin sitten hän on sanonut niin, että "no perusopetuslaissahan lukee että meidän pitää kasvattaa lapsista niin kun "hyviä kansalaisia", että jos se sun homma sillä tunnilla tähtää siihen, niin silloin se on oikein". Mun mielestä hyvä muistisääntö, että opetussuunnitelman yläpuolella on perusopetuslaki ja sitten aina muistaa, että teenkö mä nyt semmoista työtä, että mä pyrin kasvattamaan heistä hyviä kansalaisia, niin eikä tämä [Pisarapuuttuminen] ole nyt sitten just sitä?	kasvatus	OPETUS VS KASVATUS	A
h4	X:XX:XX	tutkaile omaa arvomaailmaa ja pohdi onko tärkeintä saada oppitunneilla opittua sisällöllisiä asioita, vai miten kasvatustyö?	No tietienkin suosittelisin [menetelmää muille opettajille], että niin kun on tullut selväksi niin kyllä kannatan ilman muuta tätä, että heti pieniin asioihin puututaan tällä tyyliä ratkaisukeskeisesti ja empaattisesti. No olisiko se isoin asia kuitenkin se, että [opettajan] pitäisi sitä omaa arvomaailmaa sitten tutkailla ja miettiä että onko se todella niin, että ne oppitunnit ja oppiaineet on se sun ydintehtävä ja sitten kokeeko, että tämä [Pisarapuuttuminen] on niinku jotenkin väärin tai liikaa tai ei kuulu mulle tai on liian epämääräistä tai säätää.	kasvatus	OPETUS VS KASVATUS	A
h5	X:XX:XX	on opettajia, jotka rajaa työtään niin että kasvatustyö ei olisi opettajan työtä, esim aineenopettaja voi kokea näin kun ei ole niin paljon pedagogiikkaa.	No on sitten tietysti opettajia, jotka rajaa työtään silleen olen kuullut varsinkin niinku yläkoulun opettajissa, jotka on sitä mieltä, että se kasvatustyö mitä toi riitosten selvittelyhän on kasvattamista se ei oo niinkään sitä sellaista jonkun oppiaineen opettamista, niin sitten he kokee välillä, että heillä ei ole ammattitaitoa siihen kasvatustiede ei ole ollut heidän niinku pääaineena ja sitten saattaa jotkut kokea myös että se ei ole niinku opettajan se päätehtävä että tän tyyppiset hommat pitäisi hoitaa joku muu. Mutta ainakin luokanopettajista oon kyllä melko varma, että kaikki ottaisi kyllä kappia.	kasvatus	OPETUS VS KASVATUS	A
h3	X:XX:XX	kaveri-, ryhmäytymis- ja tunnetaidot on niin tärkeitä, mut nää on ihan ensisijaisia eskaria varten,	kaveritaidot ja ryhmässä toimimisen taidot on niin tärkeitä vielä niin ei ole ehkä semmoisia [tarkkoja oppimistavoitteita] mitä tulee myöhemmin [koulussa]. Että totta kai meilläkin on toimintahetkiä ja tosi paljon kaikkea sellaista mitä harjoitellaan, mutta nuo ihan ensisijaisia tavallaan eskariin menemistä varten, että on kaveritaidot ja harjoitellaan oman vuoron odottamista ja perusasiat.	tunne- ja vuorovaikutustaidot	OPETUS VS KASVATUS	A
h2	X:XX:XX	haasteena voi olla se et se vie aikaa et onko semmosta aikaa et kuinka pitkäksi aikaa pysähtyy keskusteleen ja kuuleen mut etenki koulun puolella pakkaa päälle vaikka seuraava oppitunti ja mistä se on pois ja koulun arjen kiireisyys haastaa sitä ja vaatis sen et olis enemmän aikuisii käytettävissä.	välil tuntu et se vie aikaa, et onko semmosta aikaa ja kuinka pitkäksi pysähtyy niinku keskusteleen ja kuuleen. takihan hyvähän se ois et semmonen aika olis mut etenki must tuntuu et koulun puolella sitte nii sit sul paukkaa päälle et seuraava oppitunti alkaa ja sun pitäis opettajana olla siellä ja jos tää on sattunu väkällä ja mist se on niinku pois nii semmonen koulun arjen kiireisyys haastaa sitä. et sit se vaatis sen melkeen et siin on enemmän niit aikuisii käytettävissä, mut sit tullaan seuraavaan haasteeseen et niiden kaikkien aikuisten pitää olla sitoutunu käyttään sitä. et kyl mä näkisin et kyl jos sitä koulusaki käytettäis nii sen pitäis olla yhteisesti niinku sen koulun toimintakulttuurissa niinku vaik alkuopetuksessa et kaikki opettajat ois sitoutunu käyttään sitä	ajankäyttö	OPETUS VS KASVATUS	A
h3	X:XX:XX	niihin varataan aikaa myös. ei oo esim painetta opetuksesta kuten luokanopettajalla.	[vaka-puolella] on ehkä vielä tietyllä tavalla enemmän aikaa, ettei ole tiettyjä asioita mitä voi olla sitten luokanopettajalla tai jossain muussa että ne [ainesläälliset] asiat täytyy käydä.	ajankäyttö	OPETUS VS KASVATUS	A
h4	X:XX:XX	eikä niissä [tilanteiden selvittelyissä] loppujen lopuksi mene pitkään, eikä se sinänsä kaada oppiaineen sisältöä. mutta luokanopettajana voi muokata päiväjärjestyksi uusiksi	Eikä niissä [keskusteluissa] siis loppu viimeksi niin hirveän pitkään mene. Joo, ehkä sinänsä jos se niinku kaataisi niin hirveästi sitä oppiaineslättöä. ymmärrän sen, että välillä on semmoinen että tällä viikolla on saatava ne murtoluvut [käytyä läpi] niin se voi olla vähän semmoista hiekkä nostattavaa. Mutta luokanopettajanahan sitten voi todennäköisesti jostain muusta tunneista taas vähän palastella sitä, että kyllä mä aattelen, että ne on kuitenkin ihan ratkaistavissa olevia asioita.	ajankäyttö	OPETUS VS KASVATUS	A
h4	X:XX:XX	lo:illa formaali ja informaali pidetään erillään, mikä haastaa pisarapuuttamista. jos ei menekään suunnitelman mukaan niin vaikeuttaa (arvoasia jopa metatasolla)	mä oon ehkä vähän unohtanut välillä, että kouluunhan liittyy jotenkin semmoinen ajatus, että tämä formaalioppiaineen oppitunti on oppitunti, jossa opiskellaan jotain matematiikan jotain asiaa mitä on ajateltu ja kaikki muu mikä siihen tulee, on jotenkin keskeytyv vai väärin. Elikkää siis, että jos siellä kesken tunnin pitäisi ruveta puhumaan jotakin lasten välisiä asioita, niin se on tavallaan jollakin tavalla niin kuin opettajakulttuurisesti "huono asia". Mä en oikeasti ajattele niin, mutta mä tajusin että oonko mä alkanut ajatella myös vähän sillä tavalla, että "aijai nämä asiat pitäisi hoitaa jossakin muualla kuin oppitunnilla", niin mä siinä niinku tavallaan virkistysin. Ajattelin että ei, että nimenomaan tähähän on juuri näin päin kun tässä Pisarapuuttamisessakin sanotaan, että eiä ohitella mitään näitä elämän kannalta tärkeitä asioita.	kasvatus	OPETUS VS KASVATUS	A
h5	X:XX:XX	jos pitäis myydä pp, nii silleen et tääkin on tärkeä osa oppimista. joskus tärkeämpää kuin sijamuodot. voi olla oppilaan elämän kannalta merkityksellisempää.	Kun me opettajat ollaan siellä opettamisen ytimessä, että tää on joskus paljon tärkeämpi kuin se että sä opit jonkun tietyn sijamuodon nimen. Tää voi olla sen oppilaan kannalta merkityksellisempää.	kasvatus	OPETUS VS KASVATUS	A
						Variaatio 5/5
						Esiintyvyys 11